

ОСВІТА УКРАЇНИ

32 (1400) 25 серпня 2014 року

УРОКИ МУЖНОСТІ

У мирному житті він – веселий, ерудований учитель історії київської школи №104, а з березня – командир відділення 95-ї аеромобільної бригади. Після поранення в бою під Лисичанськом Костянтин Пенделєєв проходить лікування в Ірпінському військовому госпіталі.
– Кожен повинен працювати на перемогу – в армії, на виробництві, у школі, в редакції, – каже педагог. – Діти вважають, що я герой, а мені – ніяково...

СТОР.
10

ЄДИНА КРАЇНА

Нині українці відзначають День Незалежності. Цьогоріч багатьом із нас випало нелегке випробування – захищати цілісність держави зі зброєю у руках. Поняття «патріотизм» випробується на міцність – не тільки на полі бою, а й у тилу, роботою волонтерів, які допомагають забезпечувати війська захисним спорядженням, ліками, продовольством. Ці події повинні знайти відображення під час проведення першого уроку на тему «Україна – єдина країна» і уроків мужності

СТОР.
8

НАВЧАЛЬНИЙ РІК НА ДОНБАСІ

Як розпочинатимуть навчання учні і студенти зі сходу країни – під час брифінгу в МОН розповідали міністр Сергій Квіт, а також – директори департаментів освіти і науки Донеччини і Луганщини

4

ПРИНЦИП ДІАЛОГІЧНОСТІ

На думку новообраної голови Громадської ради при МОН Галини Усатенко, ключовим у роботі органу повинен бути принцип діалогічності. Як внутрішньої – у межах самої Ради, так і зовнішньої – з міністерством, а також зі спільнотами, які працюють у сфері освіти

5

РУКА ДОПОМОГИ

Аспірант Київського національного університету імені Тараса Шевченка Денис Антіпов – автор проекту «Народний рухливий протез» – гуртує команду фахівців (лікарів, інженерів, програмістів, дизайнерів тощо) довкола ідеї створити протез руки, дешевший за іноземні вироби

11

ШАНОВНІ КОЛЕГИ-ОСВІТЯНИ,
УЧНІ ТА СТУДЕНТИ!

ЩИРО ВІТАЮ ВАС ІЗ ДНЕМ НЕЗАЛЕЖНОСТІ УКРАЇНИ!

Для кожного громадянина України це велике державне свято, символ національної та духовної єдності, волі, прагнення до свободи.

За 23 роки наша країна пройшла непростий шлях самоствердження та становлення демократії. На ньому були не тільки досягнення і звернення. На жаль, були і втрати...

Але нам, освітянам, є чим пишатися. Новим Законом України «Про вищу освіту» розпочато реформування галузі. Українська шкільна та студентська молодь демонструє свої досягнення, перемагаючи на міжнародних інтелектуальних і спортивних змаганнях. Наші викладачі та вчені відомі своїми винаходами далеко за межами України.

Сьогодні на долю держави випали важкі випробування. Але «ми – народ, якого правди сила ніким звоєвана ще не була». Ми спільними зусиллями, наснагою і працею, прагненням кожного побудувати сучасну країну обов'язково подолаємо всі перешкоди на нелегкому шляху до становлення незалежної європейської держави.

Звертаюся до молоді, котра довела своє бажання жити у вільній країні, виявила свою небайдужість до долі України. Завдяки вашій енергії та винахідливості, патріотизму й активній громадянській позиції, досягненням у навчанні й науковій сфері наша держава стає частиною великої європейської родини.

Шановні освітяни, в наших руках – доля молоді України, її майбутнє! Ми, українці, від Чернігова до Севастополя, від Луганська до Ужгорода, об'єднавшись у прагненні жити у вільній, незалежній і нероздільній державі, сьогодні разом відкриваємо нову сторінку в історії нашої єдиної України.

Бажаю всім миру і злагоди, родинного затишку та віри в щасливе майбутнє української Незалежності!

3 повагою, міністр освіти і науки України

Сергій КВІТ

АНОНС

КОЛЕГІЯ МОН

У п'ятницю в режимі відеоконференції з областями України відбулося засідання Колегії Міністерства освіти і науки. Головним питанням порядку денного стало обговорення підсумків розвитку дошкільної, загальної середньої, позашкільної та професійно-технічної освіти у 2013–2014 навчальному році й визначення завдань на 2014–2015-й н.р. З основною доповіддю виступив міністр освіти і науки України **Сергій Квіт**. Співдоповідачем була голова профільного парламентського комітету **Лілія Гриневич**. Усі охочі завдяки компанії «Майкрософт Україна» змогли переглянути засідання Колегії МОН наживо.
Докладніше – у наступному номері «Освіти України».

ПОЗИЦІЯ ПРОФСПІЛКИ

ЗВЕРНЕННЯ ДО КАБМІНУ

Профспілка працівників освіти і науки звернулася до Кабміну щодо недопущення схвалення Меморандуму МВФ, реалізація якого значно погіршить умови оплати праці працівників освіти.

Йдеться про заходи меморандуму Міжнародного валютного фонду, спрямовані на скорочення чисельності працівників бюджетної сфери, укрупнення класів і шкіл, скорочення штатів, підвищення педагогічного навантажен-

ня для вчителів з 18 до 22 годин з метою скорочення видатків на освітню галузь.

У складних соціально-економічних умовах саме освіта має стати підґрунтям консолідації суспільства для виходу з кризової ситуації, йдеться у листі ЦК Профспілки.

Галузева Профспілка просить забезпечити дотримання вимог статті 22-ї Конституції України, якою заборонено при прийнятті нових законів або внесенні змін до чинних звуження змісту й обсягу існуючих прав і свобод.

ВНЗ

У ПРОГРАМІ – ВІЙСЬКОВА МЕДИЦИНА

Міністерство охорони здоров'я доручило ректорам вищих медичних навчальних закладів унести зміни до чинних навчальних програм і відновити вивчення студентами предметів військової медицини та медицини надзвичайних ситуацій.

Як повідомляє прес-служба відомства, така ініціатива викликана нестачею фахівців із військової медицини, а також проблемою професійного медичного забезпечення постраждалих під час бойових дій.

Зокрема, для вивчення дисципліни «Внутрішня медицина» передбачені теми з військової терапії обсягом 30 годин; для викладання дисципліни «Хірургія, дитяча хірургія» – теми з військової хірургії обсягом 45 годин тощо. Окрім того, МОЗ підтримує звернення Міноборони України щодо розширення мережі військових навчальних підрозділів ВНЗ та відновлення діяльності військових кафедр у медичних вишах. Над проектом відповідної постанови Кабміну фахівці двох міністерств працюють разом.

ЦІЛКОМ ОФІЦІЙНО

ЛІТЕРАТУРА ДЛЯ СПЕЦІАЛЬНИХ ШКІЛ

Для упорядкування навчальної літератури і програм, що рекомендуються для використання в навчально-виховному процесі у спеціальних загальноосвітніх навчальних закладах, Міністерство освіти і науки надіслало обласним департаментам освіти і науки й Інститутам післядипломної педагогічної освіти Перелік навчальних програм, підручників та навчально-методичних посібників, рекомендованих МОН для використання в таких закладах для навчання дітей з особливими освітніми потребами (за нологіями) у 2014–2015 навчальному році.

Відповідний лист від 18 серпня №1/9-416 надруковано в Інформаційному збірнику Міністерства освіти і науки, фахових науково-методичних журналах, а також розміщено на офіційному веб-сайті МОН.

НОВИНИ УРЯДУ

ПРАВО НА ВІДПУСКУ

міністр соціальної політики **Людмила Денисова**, документ передбачає надання працюючим батькам-вихователям, які виховують дітей-сиріт і дітей, позбавлених батьківського піклування, у прийомних сім'ях або дитячих будинках сімейного типу, права на відпустку по догляду за дитиною до досягнення нею трирічного віку.

На сьогодні питання надання такої відпустки цій категорії батьків законодавчо не врегульовано. У Кодексі законів про працю та Законі України «Про відпустки» право на відпустку по догляду за дитиною до досягнення нею трирічного віку мають тільки прийомні батьки й опікуни. В разі ухвалення відповідного законопроекту Верховною Радою батьки-вихователі отримають рівні з іншими батьками соціальні гарантії.

Уряд пропонує надавати батькам-вихователям право на відпустку із догляду за дитиною до досягнення нею трирічного віку. Про це повідомляє прес-служба Міністерства соціальної політики.

Кабінет Міністрів ухвалив розроблений Мінсоцполітики законопроект «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо надання батькам-вихователям додаткових соціальних гарантій». Як повідомила

МІСЯЧНИК БЕЗПЕКИ

ДІТИ НА ДОРОЗІ

В Україні стартував місячник «Увага! Діти на дорозі!». Він триватиме з 20 серпня до 20 вересня, повідомляють у Міністерстві внутрішніх справ. Мета проведення комплексу профілактичних заходів – безпека учнів дорогою до школи. Правоохоронці закликали батьків приділити необхідну увагу безпеці дітей на дорозі.

Літні канікули добігають кінця, а це означає, що на вулицях міст і селищ знову побільшає маленьких пішоходів. Аби нагадати дітям Правила дорожнього руху, призабуті за літній період, інспектори ДАІ проведуть у перші дні вересня уроки з правил поведінки на дорозі, організують чергування біля шкіл для безпечного пересування дітей до місць навчання.

Крім того, для підготовки вулично-дорожньої мережі до нового навчального року Державтоінспекція здійснить обстеження ділянок, що межують з територіями навчальних закладів та якими проходять маршрути руху шкільних автобусів.

ПОЗАШКІЛЬНІ ЗАХОДИ

Міністерство освіти і науки України затвердило План всеукраїнських і міжнародних організаційно-масових заходів з участю дітей і учнівської молоді на 2014–2015 навчальний рік, до якого ввійшли 72 заходи з різних напрямів позашкільної освіти. Відповідний Наказ №936 освітнє міністерство видало 14 серпня.

Кількість заходів, які проводитимуться у наступному навчальному році, значно скорочено порівняно з минулим роком (більш як на 120 заходів), що передбачає більшу свободу на місцях у проведенні регіональних і місцевих заходів. Із повним текстом наказу можна ознайомитися на офіційному веб-сайті МОН та в Інформаційному збірнику Міністерства освіти і науки.

ОДЕЩИНА

ЮНИЙ ВИНАХІДНИК – АРМІЇ

П'ятнадцятирічний вундеркінд з Одеси відмовився від навчання у Німеччині заради допомоги українському війську. Юний винахідник **Борис Чубін** вирішив допомогти Збройним силам України, розробляючи пристрій, спроможний зменшити людські втрати під час наступального бою, а також визначати позицію супротивника й напрям його наступу. Про це йдеться у повідомленні прес-служби Міністерства оборони.

Хлопець прийняв непросте рішення – сьогодні його ідеї і талант потрібні рідній країні. Він відмовився від навчання в елітній німецькій гімназії, хоча цей навчальний заклад є базою для експериментів – його давньою мрією, – і твердо вирішив залишитися на Батьківщині.

Роботу над приладом Борис разом зі своїм науковим керівником розбили на п'ять етапів і вже сьогодні працюють над другим. До консультацій залучають військових фахівців. За умови достатнього фінансування розробок прилад може бути готовий уже через півроку.

Подробиці про принципи роботи пристрою винахідник поки тримає у таємниці. Розповідає, що веде дослідження і водночас використовує знання в галузі медицини, географії, топографії, фізики, математики, логіки та військової справи. При цьому юнак стверджує, що проект буде обов'язково реалізований в Україні.

ІЗ СЕВАСТОПОЛЯ – ДО ОДЕСИ

1 вересня в Одесі відновить навчально-виховний процес Військово-морський ліцей ВМС України, передислокований навесні з тимчасово окупованого Севастополя.

Напередодні відкриття закладу стан його підготовки до нового навчального року проінспектували командувач ВМС України, контр-адмірал **Сергій Гайдук** і міський голова Одеси **Геннадій Труханов**. Вони поспілкувались із ліцеїстами, ознайомилися з умовами проживання і станом

навчальних класів, в яких продовжать здобувати професійну освіту близько 100 вихованців закладу, що прибули із Севастопольського військово-морського ліцею та Київського військового ліцею ім. Івана Богуна.

«Наше завдання – зберегти систему підготовки військово-морських кадрів, військово-морську освіту, починаючи від ліцеїстів і закінчуючи офіцерами, які будуть служити на кораблях і у військових частинах ВМС, дислокованих в Одесі та інших чорноморських центрах», – наголосив Сергій Гайдук.

ДНІПРОПЕТРОВЩИНА

ЧАСТКОВА ШЕСТИДЕНКА

31 вересня 2014 року школам Дніпропетровщини рекомендовано перейти на шестиденний графік навчання. Таке завдання навчальним закладам області дав департамент освіти і науки облдержадміністрації. Найближчим часом з'явиться лист-рекомендація.

«Основна наша мета – забезпечити дітей належними умовами для навчання, – зазначив директор департаменту **Олександр Демчик**. – У нас є інформація, що у цьому році ліміт газу скорочено на 24%. Зокрема, це стосується температурного режиму у приміщеннях шкільних кабінетів».

Нововведення може бути запроваджено тільки для учнів 5–11 класів

і лише протягом першого навчального семестру. Школярі початкових класів продовжать навчатися за звичною п'ятиденною системою.

Водночас осінні канікули буде збільшено на 5 днів: вони триватимуть із 27 жовтня по 9 листопада 2014 року. Весняні подовжать на 10 днів – з 9 по 29 березня 2015 року. Період зимових канікул залишать без змін.

ГРАФІК НАВЧАННЯ ГОТУВАТИМУТЬ СТУДЕНТИ

Альтернативою шестиденному графіку у ВНЗ області може стати дистанційне навчання. Про це повідомив голова Ради ректорів Дніпропетровщини **Олександр Величко**.

«Частина осіннього семестру може пройти за системою дистанційного навчання. Можуть збільшитися і зимові канікули. У лютому-березні студенти 1–2 курсів матимуть змогу відвідувати спеціальні консультації з предметів. Трьохкурсники у цьому навчальному році можуть проходити технологічну практику також упродовж весняного семестру. У студентів 4–5 курсів протягом цього часу запланована переддипломна практика», – розповів він.

Процедуру впровадження рекомендованого нового графіку для студентів виші розроблятимуть самостійно. Для навчальних закладів можливі і варіанти введення робочих субот, і перерозподіл робочих годин.

Свої пропозиції щодо впровадження «шестиденки» пропонують підготувати безпосередньо студентам. Перше зібрання голів студентських рад вищих навчальних закладів області відбудеться у найближчі два тижні.

ЛЬВІВЩИНА

ПОЦІЛИВ У ЗОЛОТО

У Нанкіні (Китайська Народна Республіка) тривають II літні Юнацькі Олімпійські ігри, участь у яких беруть юні спортсмени віком від 14 до 18 років з понад 200 країн світу. В

ДВІЧІ СРІБНИЙ

Студент Львівського державного університету фізичної культури **Андрій Проценко** виборов срібну медаль чемпіонату Європи з легкої атлетики в м. Цюріх (Швейцарська конфедерація) у стрибках у висоту з результатом 2 м 33 см.

Золоту нагороду, як і очікувалося, здобув лідер світового сезону, чемпіон світу 2013 року – українець **Богдан Бондаренко** – з результатом 2 м 35 см. Третє місце посів російський спортсмен **Іван Ухов** – 2,30 м. Ще один представник України, чемпіон світу 2011 року **Юрій Крамаренко**, з результатом 2,26 м – на шостій сходинці.

Зазначимо, що у 2013 році Андрій Проценко у складі студентської збірної України завоював срібну медаль у стрибках у висоту на XXVII Всесвітній універсіаді у Казані.

ХАРКІВЩИНА

НА ДОПОМОГУ ВОЇНАМ

У Національному технічному університеті «Харківський політехнічний інститут» триває благодійний проект із надання допомоги українській армії. 18 серпня керівництво вишу передало військовій частині А 1451 радіотехнічних військ 17 бронезилетів 4-го класу захисту. Спорядження було придбано за кошти, зібрані студентами та викладачами інституту, – загалом ця сума перевищила 100 тисяч гривень.

Збір коштів, закупівля й передача засобів пасивного захисту – другий етап благодійного проекту, що його проводять у Харківському політехнічному інституті на допомогу українській армії. Раніше студенти взяли участь в акції «День донора», під час

якої здавали кров для бійців, котрі проходять лікування в госпіталах країни. До цієї ініціативи також приєдналися курсанти Гвардійського ордена Червоної Зірки факультету військової підготовки імені Верховної Ради України НТУ «ХПІ». На наступному етапі планується збір речей першої необхідності й передача їх постраждалим у ході АТО.

БУКОВИНА

ДВІ ГРУПИ ДЛЯ ДОШКОЛЯТ

У селі Кам'яна Сторожинецького району після завершення капітального ремонту в дошкільному закладі «Сонечко» відкрито дві додаткові групи на 40 місць. Загальна кількість маленьких відвідувачів збільшилася з 52 до 90. Отже, тепер проблему черги на влаштування до садочка всіх дітей села Кам'яна від 3 до 6 років розв'язано.

Із відкриттям ДНЗ і додаткових груп присутніх привітав перший заступник голови обласної державної адміністрації **Іван Рибак**, який зазначив, що в нелегкий для України час робляться хороші справи, відкриваються садочки для дітей, а це означає, що в нашій державі є майбутнє.

Керівники району вручили спільні грамоти районної державної адміністрації та районної ради всім, хто долучився до відкриття закладу, і подарували сучасний телевізор для організації інтерактивного навчання дітей.

Вихованці садочка тепло зустріли і привітали гостей, а також запросили всіх присутніх до сучасних, комфортних групових і спальних кімнат, музичної зали. Разом із батьками малюки милувалися новими іграшками, спортивними комплексами, меблями, інвентарем.

Про те, як розпочинатимуть навчання учні і студенти Донбасу, під час брифінгу в МОН розповідали міністр Сергій Квіт, а також – директори департаментів освіти і науки Донецьчини і Луганщини.

МОБІЛІЗАЦІЯ ОСВІТЯН ДОНБАСУ

Бойові дії на сході країни наклали відбиток на терміни початку нового навчального року

Сергій Квіт зауважує, що взагалі навчальний рік у школах Донбасу розпочати можна.

У разі потреби місцями за партами можливо забезпечити всіх дітей, насамперед тому, що школи Донбасу не були заповнені повністю. Сьогодні, як відомо, мешканці регіону тимчасово переміщуються як усюю Україною, так і у межах Донецьчини і Луганщини – на звільнених територіях.

– Зараз з'ясуємо, які школи в яких районах можуть прийняти дітей, тобто місцями школярі будуть забезпечені, – повідомив Сергій Миронович.

– Ми вже прорахували міграційні потоки, в нас – більше ніж 2000 заяв, ми точно зможемо посадити за парти всіх дітей, які з батьками перебувають на звільнених територіях, – зауважила директор Департаменту освіти і науки Луганської ОДА **Ірина Цимбал**. – Найбільш гостра проблема зруйнованих навчальних закладів – у містах, зокрема Северодонецьку і Лисичанську. Щодо звільнених сільських територій, то в 10 районах ми розпочинаємо навчальний рік безболісно.

«ПЛАВАЮЧИЙ» ПОЧАТОК

Є проблема в тому, що значна кількість школярів і студентів перебувають на території, де тривають бойові дії. Тож у МОН не можуть назвати точну дату початку навчального року для всіх навчальних закладів.

– На більшості території Донбасу школи почнуть працювати з першого вересня, а там, де тривають бойові дії, навчання почнеться тоді, коли такі заклади зможуть це зробити, – сказав Сергій Квіт.

У будь-якому разі навчання не розпочнеться у містах і селах, де триватимуть бойові дії, адже це – питання безпеки людей. Коли починати навчальний рік у школах – вирішуватимуть місцеві органи влади, а у ВНЗ – самі університети.

Нагадаємо, термін прийому документів для абітурієнтів ВНЗ Донбасу продовжено до 15 вересня для того, щоб навчальний рік можна було розпочати першого жовтня. Йдеться,

зокрема, про першокурсників, проте, якщо є можливість розпочати навчання для студентів старших курсів першого вересня, то виші можуть це робити на власний розсуд. Попри бойові дії, триває вступна кампанія у ВНЗ регіону, тут стає у пригоді електронна форма подачі документів.

ПЕРЕВЕДЕННЯ СТУДЕНТІВ

Виникає чимало запитань стосовно того, що ж робити зі студентами, які разом зі своїми сім'ями залишили Донбас і перебувають в інших регіонах України. Більшість із них звертаються до міністерства щодо переведення в інші виші. Поки цей процес відбувається неорганізовано. Студенти можуть переводитись у встановленому законодавством порядку.

Сергій Квіт повідомив, що МОН планує дозволити таким особам влаштуватися на навчання до ВНЗ тих регіонів, де вони опинилися, умовно кажучи, у статусі «вільного слухача». Нагадаємо, сьогодні такий термін відсутній у законодавстві. Студенти отримуватимуть довідки про свої оцінки для того, щоб потім продовжити навчання у рідній альма-матер.

– Звичайно, якщо всі ці студенти зберуться у трьох найкращих університетах України, то таке навчання організувати буде важко, – зауважив Сергій Миронович. – І тут МОН повинно відіграти свою регулюючу роль – буде рекомендаційний лист, як саме організувати таке навчання.

УСУНУТИ БЮРОКРАТИЧНІ БАР'ЄРИ

Міністерство також вбачає свою роль в усуненні бюрократичних бар'єрів, яких у таких випадках, як переведення до іншого навчального закладу, чимало, і йдеться не лише про виші. Наприклад, коли дитина влаштовується до дитячого садочка, від неї вимагається довідка про щеплення. Проте люди, покидаючи домівки, виїжджали з дому іноді з однією валізою і без усіх потрібних документів.

– Разом з Міністерством охорони здоров'я ми дійшли висновку, що відповідальність за цю інформацію покладемо

на батьків, – повідомив Сергій Квіт. – Вони повинні написати розписку і чітко зазначити, коли дитині було зроблено щеплення. При цьому батьки мають пообіцяти підтвердити цю інформацію конкретним документом, щойно буде така можливість.

ВІДБУДОВУЮТЬ УСІМ МИРОМ

Ще одна величезна проблема – пошкоджені будівлі навчальних закладів. У деяких вибиті вікна, двері, зірвано дахи. Є й такі, що зруйновані вщент. У МОН усвідомлюють, що всі заклади до зими не вдасться відновити повністю.

Але робота з відновлення освітньої інфраструктури триває. До відбудови долучаються всі небайдужі. Наприклад, міністерство перебуває в постійному контакті з благодійниками, які допомагають розпочати навчальний рік. Це, зокрема, ЮНІСЕФ, японські підприємці, фонд Ріната Ахметова.

Про практику відбудови закладів розповів і директор Департаменту освіти і науки Донецької ОДА **Юрій Соловйов**:

– Наприклад, слов'янським ЗНЗ №16 опікується Черкаська ОДА, №21 – Ощадбанк, ще чотирма школами – Міністерство інфраструктури тощо. У Слов'янську розроблено схему опікування безпосередньо навчальними закладами – тобто кошти надходять напряму, а не через міськраду. Підраховують, скільки коштів куди пішло, пізніше, для нас нині важливо, аби школи запрацювали і нормально розпочався навчальний рік.

Принадно директор департаменту спростував інформацію деяких ЗМІ про те, що вчителям, які бажають виїхати з Донецька, не дають цього зробити.

– У місті перебувають близько двох тисяч учителів, які готові, якщо буде воля Божя, почати новий навчальний рік, – зауважив Юрій Іванович. – Нагадаю, що літо – основний час для відпусток педагогів, сьогодні вони лише починають виходити, то про яку заборону може йтися? Жодного «наказового» документа немає. В Донецьку залишилися вчителі, які з тих чи інших причин не могли виїхати.

СЕПАРАТИСТИ НЕ БУДУТЬ ПРАЦЮВАТИ В ОСВІТІ

Сергій Квіт заявив, що люди, які активно підтримували сепаратистів, не будуть працювати в освіті. Йдеться не лише про директорів, а взагалі про педагогів, які підтримували терористичну владу, організували так звані референдуми, залякували директорів шкіл.

– Багато керівників змушені були відкрити двері шкіл, адже їх залякували і погрожували фізичною розправою чи руйнуванням закладу, – зазначив міністр.

За словами Сергія Мироновича, є у цьому переліку і

державні службовці. Проте, на щастя, тих, хто підтримував терористичну «владу», в лавах освітян переважна меншість.

– У мене склалося враження, що всі освітяни Донбасу мобілізувались і готові прийняти виклики, які поставило перед ними життя, – підсумував міністр. – Поведінка наших людей вселяє оптимізм. Вірю, що ці виклики зрештою приведуть до того, що ми будемо активніше реформувати українську систему освіти.

Дмитро ШУЛКІН, «Освіта України». Фото автора

ДО ТЕМИ

ДЛЯ ПЕДАГОГІВ ІЗ ЗОНИ АТО

Міносвіти та Мінсоцполітики сприяють працевлаштуванню вчителів шкіл і вихователів дитсадків із зони АТО, які дуже часто не мають можливості надати відповідні документи для оформлення трудових відносин. 15 серпня два відомства видали відповідного листа до керівників органів державної служби зайнятості й місцевих органів управління освітою.

Так, центрам зайнятості рекомендовано оперативно налагодити з місцевими органами управління освітою обмін інформацією в режимі онлайн про актуальні вакансії та забезпечити оперативний розгляд органами Пенсійного фонду звернень громадян для отримання відповідних довідок.

Після звернення до центрів зайнятості осіб, які не мають відповідних документів і бажають працевлаштуватися у загальноосвітніх та дошкільних навчальних закладах за наявними вакансіями, здійснюється підбір для них робочого місця. Місцеві органи управління освітою повинні здійснювати безперешкодний прийом на роботу вищезазначених осіб на заявлені вакансії за направленням центру зайнятості на підставі:

- індивідуальних відомостей про застраховану особу;
- поданих зазначеною особою документів, що підтверджують її фактичне місце проживання (здійснюється управліннями, відділами (секторами) Державної міграційної служби України);
- документів, що підтверджують проходження особою повного медичного обстеження;
- отримання від особи згоди на обробку персональних даних у встановленому законодавством порядку.

Після зарахування особи на відповідну посаду місцеві органи управління освітою звертаються:

- до навчальних закладів – за підтвердженням документів про освіту відповідно до наданої такою особою інформації;
- до відповідних інститутів післядипломної педагогічної освіти – за наданням підтвердження присвоєної такій особі кваліфікаційної категорії, підвищення кваліфікації тощо.

Строк проведення вищезазначених процедур становитиме до двох місяців, але конкретні терміни залежатимуть від необхідності витребування відповідних відомостей та документів.

Галина УСАТЕНКО: КЛЮЧОВИМ У РОБОТІ ГРОМАДСЬКОЇ РАДИ Є ПРИНЦИП ДІАЛОГІЧНОСТІ

«Освіта – це зміст, форма і спосіб мого життя», – зазначає новообрана голова Громадської ради при Міністерстві освіти і науки України Галина УСАТЕНКО. Про принципи роботи ради, її основні завдання, а також про власні успіхи у громадській роботі Галина Олегівна розповіла «Освіті України».

– Галино Олегівно, якими Ви вбачаєте основні завдання Громадської ради щодо вдосконалення системи освіти?

– За останні десятиліття суспільних і освітніх змін Україна напрацювала великий потенціал і у просторі формальної освіти, зокрема вищої і середньої, і в просторі неформальному, який значною мірою представлений у нашій Громадській раді, зокрема організаціями, що надають різні освітні послуги або сприяють реформуванню цієї сфери.

Одна із ключових місій Громадської ради – налагодження діалогу між формальною освітньою спільнотою (школи, виші, дошкільні та позашкільні заклади освіти), яка має досвід роботи і вирішення певних питань, і неформальною – громадською. Наприклад, батьківськими комітетами, які відіграють у суспільстві все більшу роль, зокрема, й у реформуванні освіти. Адже усвідомлюють: саме вони є замовниками освітніх послуг.

Громадська рада повинна стати для міністерства каталізатором думки суспільства, критичних пропозицій, а також ідей, які нині є в ньому. Це дасть змогу провадити широкий діалог.

– За якими принципами має працювати Громадська рада?

– На мою думку, ключовим є принцип діалогічності. І внутрішньої – в межах самої ради, і зовнішньої – з міністерством. А також зі спільно-

тами, які працюють у сфері освіти. Другий важливий принцип – відкритість і публічність, аби ця Рада не стала корпоративним кишеньковим органом, а була медіатором, посередником між суспільством, МОН, усіма зацікавленими учасниками освітніх процесів. Адже освіта – це та сфера, до якої у різний спосіб долучені всі – від пересічних громадян до урядовців і експертів.

Третій принцип – конструктивна критика. Нормативно-правові документи, що виносяться на обговорення, потребують дискусії. У нас інколи трапляється, що критика є активною, але не завжди конструктивною. З іншого боку, вона потрібна, адже є формою діалогу й засобом пошуку істини.

– Сьогодні у складі Ради – 101 особа. Природно, що з різних питань можуть бути полярні думки. Чи сприятиме це конструктивній роботі?

– Сприятиме, і не лише завдяки кількості членів. Сподіваємося, що будуть затверджені положення, регламент та пропозиції щодо структури ГР. Модель Громадської ради, яку ми заклали в положенні, – горизонтальна, матрична, де ключову роль відіграють комітети з певних напрямів. Вони нині перебувають на стадії формування.

Природно, що люди, які є фахівцями з певних питань, наприклад, професійно-технічної чи позашкільної освіти,

об'єднавшись, зможуть кваліфіковано коментувати, приймати рішення, пояснювати тим, хто є менш кваліфікованим. Така система унеможлиблює загальний «одобрямс», можливий за ієрархічної структури – вертикалі, коли є начальник і є підлеглий.

У нас немає начальника, адже голова Громадської ради має представницькі й координуючі функції. І не більше. А своє завдання вбачаю в тому, щоб створити для комітетів належні умови роботи.

– Розкажіть, будь ласка, про Ваш шлях в освіті і громадському секторі.

– 1990 року здобула вищу освіту на філологічному факультеті Київського національного університету імені Тараса Шевченка. Працювала лаборантом, закінчила аспірантуру, захистила дисертацію. Сьогодні працюю на кафедрі історії української літератури і шевченкознавства Інституту філології КНУ.

Паралельно, з 1998 року, працюю у фонді «Європа XXI» на різних посадах, нині є віцепрезидентом.

Наша організація опікується широким колом питань, зокрема розвитком громадянського суспільства і формуванням у ньому демократичних цінностей, інституційним розвитком громадських організацій. Освіта для нас є ключовою формою і змістом роботи, адже, згідно із сучасною філософією, людина навчається впродовж усього життя.

Якщо говорити про конкретні проекти, то один з актуальних – розробка галузевих професійних стандартів спільно з Федерацією металургів України. Наша місія – в забезпеченні комунікацій між роботодавцями й освітянами.

БІОГРАФІЧНА ДОВІДКА

Галина Усатенко – доцент кафедри історії української літератури і шевченкознавства Київського національного університету імені Тараса Шевченка, кандидат філологічних наук.

У 1990 р. закінчила філологічний факультет КНУ. Працювала в університеті, навчалася в аспірантурі. З 1994-го працює на кафедрі історії української літератури (згодом кафедра історії української літератури і шевченкознавства). 1994 року захистила кандидатську дисертацію на тему «Образно-символічна система часу в українському пісенному фольклорі».

Автор близько 50 праць, навчальних програм з української літератури. Член науково-методичної ради Інституту філології КНУ імені Тараса Шевченка. Автор ідеї та куратор проектів: Інституту філології – «Українська гуманітаристика: діалог культур між Сходом і Заходом»; КНУ імені Тараса Шевченка – «Візуально-дослідницька платформа».

Активно працює над питаннями освіти в Україні і у сфері громадської роботи на посаді віце-президента громадської організації фонд «Європа XXI» – неурядової неприбуткової позапартійної дослідницької організації, що була заснована у грудні 1998 року з метою надання інтелектуального сприяння процесам утвердження демократичних цінностей та інтеграції України до Європейського Союзу як способу забезпечення розвитку України в якості європейської демократії. Вважаючи інтеграцію до європейських і євроатлантичних структур першочерговим внутрішньополітичним питанням для України, організація зосереджує свої зусилля на проведенні досліджень політичних і суспільних процесів, розвитку громадянського суспільства в Україні, співпраці з європейськими партнерами. Організовує конференції та інші публічні заходи, проводить тренінги для активістів громадянського суспільства, створює освітні та інформаційні ресурси.

Докладаємо також зусиль до розвитку практики професійних стандартів узагалі.

Ще один проект у царині громадянської освіти – Школа лідерів змін, проведення якої заплановано у вересні. Ми намагаємось об'єднати громадсько-активну молодь з усієї України, яку сформувала Революція гідності і яка хоче змін і трансформацій у суспільстві.

У Київському національному університеті імені Тараса Шев-

ченка співпрацюю з колегами над створенням і розвитком Національного контактного пункту в рамках програми ЄС «Горизонт 2020».

У контексті підписання Угоди про асоціацію з Європейським Союзом у нашій країні непогані перспективи участі в цій програмі. Вважатиме, вона стане корисною і для наших освітян, і для науковців.

Дмитро ШУЛІКІН, «Освіта України»

ОРГМОМЕНТИ

ПЕРШЕ ЗАСІДАННЯ

У першому засіданні новообраної Громадської ради взяли участь 77 зі 101 представника інститутів громадянського суспільства. Під час першого зібрання було схвалено проект Положення та Регламенту Громадської ради, а також організаційну структуру.

Учасники висловили пропозиції і щодо комітетів ради. Наприклад, була підтримана ідея створення окремих комітетів із розвитку студентського самоврядування, дошкільної освіти, фізичного виховання та спорту.

Галину Усатенку було обрано на посаду голови голосами 55 членів Ради. Також свої кандидатури виставили голова Всеукраїнської молодіжної громадської орга-

нізації «Українська громадська молодіжна палата» **Артем Нікіфоров** і голова правління Всеукраїнської благодійної організації «Громадська соціальна рада» **Андрій Горський**.

Було обрано і заступника голови Громадської ради. Ним став виконавчий директор Усеукраїнської громадської організації «Асоціація випускників Малої академії наук України» **Євген Кудрявець**. Відповідальним секретарем обрано члена Київського міського осередку Всеукраїнської молодіжної громадської організації «Молодь Демократичного альянсу» **Яну Мирончук**.

Наступне засідання Громадської ради при МОН заплановано на 30 вересня 2014 року.

ПОБАЖАННЯ МОН

До учасників першого засідання нової Громадської ради при МОН звернувся заступник міністра освіти і науки **Павло Полянський**:

– Для освіти України, вчителів, батьків, дітей дуже важливо, щоб громадський орган працював повноцінно. Ми не хочемо «засівати освітянські поля застарілим посівним матеріалом». Ідеться про те, щоб, з одного боку, забезпечити функціонування освітньої системи, а з іншого – проводити її модернізацію.

Такого налаштування людей на зміни дотепер не було: можливо, підштовхують екстремальні

часи. Уже прийнято Закон України «Про вищу освіту». Він буде одним з «локомотивів» змін в освіті. Це стосується і дошкілля, і загальної середньої освіти, і професійно-технічної, а також розроблення нової нормативної бази і перегляду навчальних програм.

Для міністерства важливо, щоб будь-які рішення перед тим, як будуть ухвалені чи відхилені, проходили крізь фільтр – громадянське суспільство, неурядові організації, експертне середовище. Вам як нікому іншому – карти в руки. МОН буде разом з вами опрацьовувати ініціативи, які вноситиме Громадська рада.

ПРО ЛИПОВИЙ ПРИСМАК МЕДАЛЕЙ

Згідно з результатами дослідження, які представив директор Українського центру оцінювання якості освіти Ігор ЛІКАРЧУК, лише близько половини медалістів змогли підтвердити високий рівень знань під час тестування.

Невеселий для освітян ексклюзив презентував керівник УЦОЯО під час прес-конференції, що відбулася в інформаційному агентстві «Укрінформ» — статистично-аналітичний звіт «Порівняння результатів вимірювання навчальних досягнень, отриманих шляхом стандартизованого рейтингового та суб'єктивного критеріально оцінювань випускників навчальних закладів 2014 року, нагороджених золотою (срібною) медаллю».

— Ми порівнювали оцінки, що їх мають в атестатах про загальну середню освіту випускники шкіл, нагороджені золотими та срібними медалями, і ті результати, які вони показали під час ЗНО. Іншими словами, ми мали завдання з'ясувати: чи підтвердили золоті і срібні медалісти свої високі оцінки, — говорить він. І наголошує, що особисто аж ніяк не проти такої практики відзначення кращих учнів. Адже нагородження має свою давню історію, воно було дуже поширеним ще в системі освіти царської Росії. У 1945 році, відразу після завершення Великої Вітчизняної війни, до неї повернулися і в радянській системі освіти.

ВІДПОВІДАЛА ПРОБІ

— Цікавий факт — тоді, в 1945 році, золота медаль була 583-ї проби, а срібна — 925-ї, — розповідає Ігор Леонідович. — Але в радянські часи кількість медалістів ніколи не була більшою 4% від загальної кількості випускників. Зазвичай на кожну школу було 1–3 таких випускники. І «вартість» золотої чи срібної медалі тоді справді відповідала золотій чи срібній пробі.

У Незалежній Україні практика нагородження золотими і срібними медалями була — успадкована від Радянського Союзу. Але, на думку директора УЦОЯО, вона була девальвована, як і... цінність самої медалі. Ці символи давно в Україні не виготовляються із золота чи срібла, це — сплав металів.

— Але найгіршим є те, що девальвованою стала і її сутність, — висловлює думку Ігор Лікарчук. — Українські школи у 2014 році закінчили близько 20 тисяч золотих і срібних медалістів — це 8 відсотків від загальної кількості випускників. Причому в Тернопільській і Вінницькій областях медалістом став кожен 14-й випускник школи. У Житомирській, Полтавській, Чернівецькій, Хмель-

ницькій, Волинській — кожен 11-й чи 12-й. У Києві таких випускників — дев'ять відсотків.

У 2008 і 2009 роках середній бал атестата при вступі до ВНЗ не враховувався. Тоді в Україні співвідношення медалістів до загальної кількості випускників складало 4,5 відсотка. У 2010–2013 роках його почали враховувати, переводячи у шкалу 100–200 балів, у 2014 році — 5–60 балів. І за кілька років відсоток медалістів збільшився майже вдвічі.

З одного боку, таким високим результатам можна було б тільки радіти. Але тільки за умови, що знання учнів, показником яких є «червоний» шкільний атестат, є насправді відмінними. Адже умови прийому до ВНЗ передбачають для таких абітурієнтів пільгу — додаткові бонуси при вступі. А отже, вони мають перевагу перед рештою вступників.

— Я можу сказати, що половина медалістів в Україні — справді «липові», — говорить Ігор Лікарчук. І наводить аргументи: — Середній бал тестування, який цьогогоріч набрали всі медалісти України — 174 з 200. І лише 9 відсотків медалістів набрали за результатами ЗНО таку кількість балів, яка вкладається у шкалу від 190 до 200.

Ігор Леонідович продовжує «бомбардування» невтішною інформацією: аж 557 медалістів за результатами ЗНО отримали від 124 до 150 балів.

— Найбільше медалістів, котрі дуже погано знають предметі, з яких вони склали ЗНО — у Чернівецькій області. Тут середній бал у «найкращих» — 166,9, у Житомирській — 170 балів, Кіровоградській — 171, Херсонській — 172, далі — Хмельницька і Закарпатська, — каже директор УЦОЯО.

Дослідження має результати і по районах нашої країни. Ігор Леонідович наводить приклади:

— Тетіївський район Київської області — 35 медалістів, середній бал їх сертифіката ЗНО — 169 балів. Новомосковський район Дніпропетровської області — 16 медалістів, середній бал — 172. Калинівський район Вінницької області — 41 медаліст, 174 бали.

Найбільш відповідально до оцінювання знань поставилися у Києві, Львівській, Рівненській, Донецькій, Сумській областях.

Майже 3% медалістів країни склали тести гірше, ніж середній випускник (результат нижче 149,5 бала). А один абітурієнт, нагороджений медаллю, взагалі має середній бал сертифіката нижче 124.

Результати дослідження показали, що прикрою є ситуація у сільських школах — випускники-медалісти демонструють значно гірші результати, ніж їхні колеги з міст. Але ж отримані бали атестата при вступі порівнюються з балами, ска-

жімо, випускника профільного ліцею, який має ґрунтовніші знання, але нижчу оцінку.

— Якщо порівнювати результати сільських і міських медалістів, то результати перших є вдвічі більш «штучними», ніж у других, — розповідає Ігор Лікарчук. — Мабуть, це закономірний процес, бо якщо у класі навчається 15 — учнів, найкращого порівнюють з рештою — чотирнадцятьма, йому виставляють найвищі оцінки і дають медаль. А якщо порівнювати, скажімо, 35 учнів міської школи, з яких добрий десяток має високий рівень знань, результати не будуть такими однозначними.

200-БАЛЬНИК БЕЗ МЕДАЛІ

У дослідженні можна побачити результати і з окремих предметів. Наприклад, середній бал, який медалісти отримали з англійської мови — 166, з іспанської — 168, з німецької — 165. Дивлячись на ці показники, виникає риторичне запитання: чи засвоїли «відмінні» випускники іноземну на рівні шкільної програми? І відразу — друге запитання: якими були б результати вивчення другої іноземної мови в школі (а ця ідея нещодавно вважалася надпрогресивною)?

Цікавим є порівняння кількості золотих і срібних медалістів. Перших в Україні цьогогоріч — більш як 15 тисяч, срібних — усього 4 тисячі. І це досить дивно, адже заробити золоту медаль, вочевидь, складніше, ніж срібну відзнаку. Щоправда, середній бал золотих медалістів вищий, аніж у срібних.

Ще один цікавий факт: серед тих абітурієнтів, які набрали 200 балів із трьох предметів, є випускник, якого медаллю не нагородили. А серед тих, хто отримав 200 балів із двох предметів, таких — кілька десятків.

КАРТА НА 250 СТОРІНОК

Ігор Лікарчук підсумовує результати дослідження:

— Наявність чи відсутність медалі і відмінний атестат, на основі якого абітурієнт отримує певні преференції для вступу до ВНЗ, не є гарантією того, що він має належні знання. Звідси — другий висновок: якщо ми будемо і надалі зберігати практику врахування середнього бала під час вступної кампанії, то надання преференцій власнику цих оцінок є порушенням конституційного принципу рівності доступу до вищої освіти.

Директор УЦОЯО демонструє стос сторінок повного звіту — їх аж 250, переважно це графіки. Документ опубліковано на порталі УЦОЯО — <http://testportal.gov.ua/>.

— Подивимося, якою буде реакція оприлюднення цих даних, — розмірковує Ігор Леонідович. — Для органів управління освітою це буде тестом

на здатність реагувати на аналітичну інформацію і приймати адекватні управлінські рішення.

До речі, моніторингове дослідження проводилося на виконання наказу Міністерства освіти і науки України від 11.07.2014 №824 «Про порівняльне моніторингове дослідження результатів вимірювання навчальних досягнень, отриманих шляхом стандартизованого рейтингового і суб'єктивного критеріально оцінювань випускників навчальних закладів 2014 року, нагороджених золотою (срібною) медаллю».

Однією із засторог рівного доступу до вищої освіти, гарантованого Конституцією України, є те, що новоприйнятий Закон України «Про вищу освіту» зберігає норму, за якої у вступній кампанії продовжує враховуватися середній бал атестата.

— Проводячи це дослідження, оголошуючи його результати, ми хочемо застерегти і тих, хто розроблятиме умови прийому, і ВНЗ — потрібно дуже обережно віднести до того, яку долю конкурсного бала в нових умовах прийому віддати середньому балу атестата, — зауважує Ігор Лікарчук. Адже, згідно з новим законом, величина того чи іншого показника у вступній кампанії — це вже буде прерогатива університету, його автономія.

Відповідаючи на запитання журналістів, Ігор Лікарчук зазначив:

— Про необхідність реформування системи загальної середньої освіти я уже говорю п'ятий рік. Результати ЗНО-2014 свідчать про ситуацію, яку можна охарактеризувати одним реченням: час кричати SOS.

На думку директора УЦОЯО, у старших класах школи не має бути більше 5–7 предметів. І перелік дисциплін, які вивчатиме учень, повинен визначати він сам: не потрібно примушувати «гуманітарія» вивчати математику на 12 балів, щоб він міг отримати додаткові бали під час вступної кампанії. Ще одним вагомим кроком поліпшення якості шкільної освіти має стати відмова від застарілих педагогічних технологій.

Максим КОРОДЕНКО, «Освіта України»

Відсоток випускників, нагороджених медалями, від їх загальної кількості в регіонах

«Освіта України» публікує думки наших читачів про реалії та перспективи розвитку системи освіти. Сьогодні своїм досвідом використання проектів у сфері масової онлайн-освіти ділиться професор, завідувач кафедри відновлювальної енергетики та транспортних електричних систем і комплексів Вінницького національного технічного університету Олександр МОКІН.

Весна 2012 року стала знаковою для нового, дуже перспективного явища, яке отримало назву «Масові відкриті онлайн-курси» (Massive Open Online Course – MOOC) і дало можливість будь-якому інтернет-користувачу безкоштовно на певний час відчутися студентом (хоч і не в юридичному сенсі) найпрестижніших університетів світу.

MOOC-РЕВОЛЮЦІЯ

У квітні 2012 року стартував нині вже всесвітньовідомий проект Coursera (coursera.org), який у тому ж році став переможцем багатьох конкурсів (зокрема – в авторитетному конкурсі стартапів TechCrunch), нині кількість студентів – більше 8 мільйонів. Coursera, започаткована двома професорами Стенфордського університету – Ендрю Нг та Дафні Коллер, швидко почала налагоджувати зв'язки з провідними університетами зі всього світу. На сьогодні на сайті Coursera доступні більше 400 відкритих онлайн-курсів зі 100 університетів, розташованих у США, Канаді, Великій Британії, Японії, Австралії, Китаї, Мексиці, Іспанії, Данії, Швеції, Тайвані, Італії, Нідерландах тощо. Спочатку всі курси були виключно англomовними, але з розвитком партнерської мережі університетів Coursera дуже швидко «заговорила» німецькою, іспанською, італійською, японською. До речі, чотири популярних курси вже мають і український переклад (субтитри). На жаль, українські університети на Coursera поки що не представлені. Але хочеться вірити, що незабаром провідні вітчизняні вищі відкриють свої онлайн-представництва на Coursera, що, на мою думку, було б кращим за будь-які рейтинги популяризатором української вищої освіти.

Хоч на Coursera досить широко представлені інженерні курси, однак для себе я цей проект відзначив як лідера у гуманітарних та суспільних науках. Щодо технічних наук, на мою думку, поки що немає рівних інтернет-платформі edX (edx.org), заснованій у травні 2012 року Массачусетським технологічним інститутом (МТІ) і Гарвардським університетом. На липень 2014 року кількість студентів edX перевищила позначку у 2,5 мільйона. До речі, з 1 червня 2013 року edX перейшов до політи-

ки відкритого коду, започаткувавши середовище Open edX. Тепер до розвитку проекту можуть долучатися усі охочі. Серед найбільших розробників згадаю таких грандів, як Стенфордський університет, МТІ, Гарвардський університет, Google тощо. Більше того, будь-який університет може використати Open edX для створення власного освітнього порталу. Звісно, не забуваючи про головну вимогу – курси

спеціалізувалися виключно на математиці, але нині на сайті представлені матеріали з біології, фізики, економіки, теорії мистецтв тощо. Академію Хана щомісяця відвідують більш як 10 мільйонів студентів.

Щодо українських MOOC-порталів, то найцікавішим і найперспективнішим, на мою думку, є проект «Університет онлайн» від Київського національного університету імені Тараса Шевченка. Восе-

студента та процесу його навчання на кожному етапі складання тестів та інших завдань. Зрозуміло, що цей сертифікат буде викликати більшу довіру в роботодавців за звичайне свідоцтво про закінчення, що базується на довірі, чесності студента. Але отримання перевіреного сертифіката є лише опцією, тобто ці самі курси можна завершити абсолютно безкоштовно, отримавши відповідне свідоцтво.

від Coursera є можливість студента самостійно обирати розмір оплати залежно від своїх можливостей. Пропонують обрати серед таких варіантів: \$25, \$50, \$75 або навіть вказати свій варіант (але не менше \$25).

2. Honor Code Certificate. Ця опція прихована, її легко можна пропустити – потрібно замість вибору суми оплати натиснути на посилання під ним: Why do I have to pay? What if I want a free honor code certificate? – та встановити відповідну позначку навпроти Honor Code Certificate. Цей варіант навчання найкращий для тих, хто не може собі дозволити платити навіть \$25 за курс, але хоче отримати відповідний сертифікат. Умовно цей варіант можна назвати сертифікатом чесності (дослівно – Сертифікат Кодексу Честі).

3. Audit. Студент має можливість просто прослухати всі відеолекції та виконати всі завдання, але його робота не оцінюється. По завершенні курсу він не отримує жодного сертифіката. На жаль, судячи з повідомлень на форумах курсів, які я вивчав на edX, багато студентів плутали цей варіант із Honor Code Certificate та перебували у розпачі по закінченні 14-тижневого курсу. Вони виконали всі завдання, але не отримали сертифікат, оскільки цей варіант навчання його не передбачав. Отже, тут треба бути уважним.

СПІЛЬНОТА

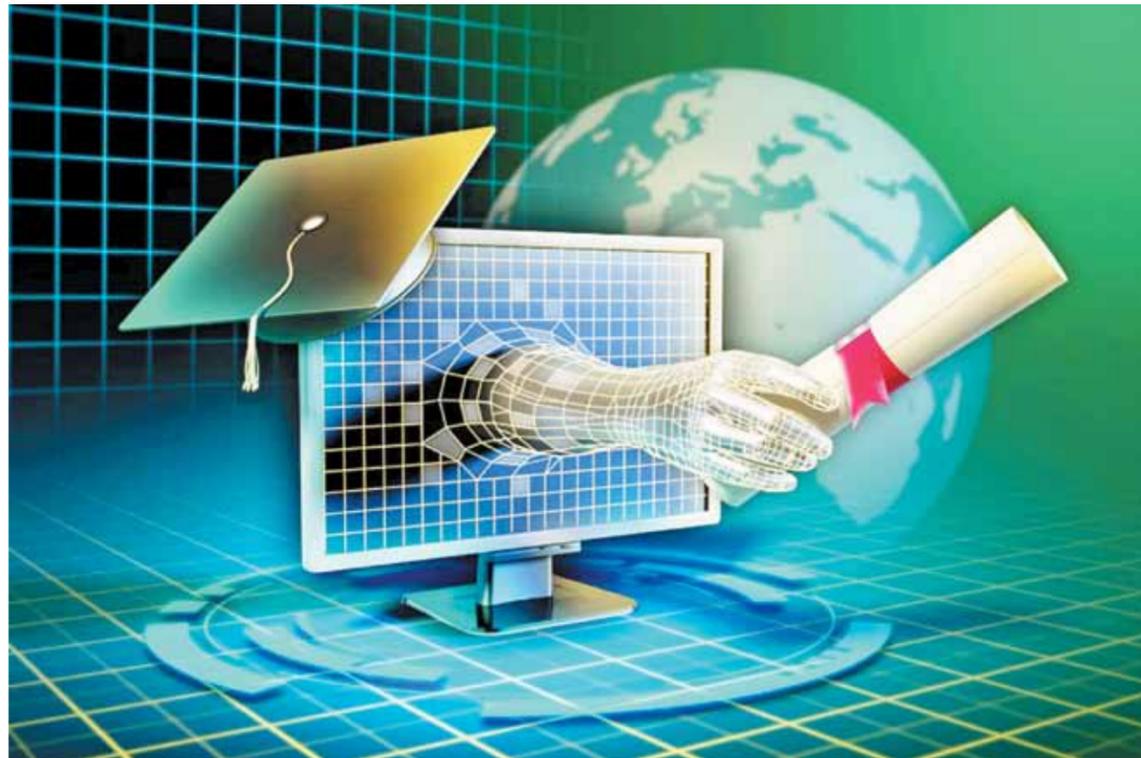
Хочу окрему увагу приділити такому розділу, який у Coursera називається Discussion Forums, а на edX – просто Discussion. Фактично це є форумом для спілкування всіх учасників процесу вивчення курсу, причому останні розділені на три основні групи:

- 1) звичайні студенти;
- 2) STAFF, тобто персонал, який забезпечує курс: лектори, лаборанти, аспіранти тощо. Повідомлення від STAFF мають відповідну позначку;
- 3) COMMUNITY TAs (Community Teaching Assistants). Ця група з'явилася не одразу і є, на мою думку, простим і дуже корисним винаходом. Група формується зі студентів, які вже успішно закінчили цей курс та проявляли активність на форумах. Це дуже важлива група, оскільки персонал курсу не має змоги відповісти на запитання величезної кількості студентів (вона може сягати п'ятизначних чисел у найбільш популярних курсах), які одночасно вивчають даний курс.

Зрозуміло, що на форумах заборонено розкривати правильні відповіді до контрольних завдань (іноді персонал курсу навіть блокує форум на час іспитів), але у процесі обговорення складної теми з іншими студентами можна краще її зрозуміти і самостійно знайти шлях до правильної відповіді.

Продовження –
в наступних номерах.

ЧИ ЗАМІНЯТЬ MOOC ТРАДИЦІЙНУ ВИЩУ ОСВІТУ?

мають бути відкритими і безкоштовними. Так, на Open edX побудований MOOC-проект Стенфордського університету Stanford Online, а Google навіть створив на основі Open edX інтернет-портал MOOC.org, де будь-який університет може започаткувати собі обліковий запис та додавати власні відкриті масові онлайн-курси. Варто відзначити, що «родзинкою» edX є віртуальні лабораторні роботи, які дають змогу, наприклад (з мого досвіду), розраховувати складні електричні схеми, виконувати моделювання системи керування квадрокоптером, писати програми мовою програмування Python тощо. Подібне я зустрічав і на Coursera, але все-таки edX поки що є лідером у цьому напрямі.

Серед інших MOOC-порталів варто уваги інтернет-проект Udacity (udacity.com), який спеціалізується переважно на IT-курсах. Кількість студентів Udacity вже більша 160 тисяч. А тим, хто бажає поліпшити свій рівень знання математики, варто відвідати Khan Academy (khanacademy.org), засновану випускником МТІ та Гарварду Салманом Ханом ще у вересні 2006 року. Варто згадати, що Академія Хана спочатку

ни 2013 року автори проекту вже організували проведення чотиритижневого онлайн-курсу «Бренд-менеджмент», але поки що «Університет онлайн» працює в експериментальному режимі.

СЕРТИФІКАТИ ТА СВІДОЦТВА

Кожен студент, який закінчив онлайн-курс на Coursera та набрав мінімальну кількість балів (60–75%, залежно від курсу), отримує свідоцтво про закінчення (Statement of Accomplishment). У деяких курсах можна отримати свідоцтво з відзнакою (with distinction). Для цього потрібно набрати більше 90% балів. Також у 2012 році на Coursera стартувала цікава платна послуга, яка отримала назву Signature Track. За умови оплати певної суми (залежно від курсу це може бути \$39, \$49, \$69 тощо) та успішного завершення курсу (подолання відповідного порогу за кількістю балів) студент отримує Перевірений Сертифікат (Verified Certificate). Особливістю цього документа є те, що він більшою мірою гарантує самостійність роботи та особу студента. Це досягається за рахунок фіксації за допомогою веб-камери документів

Ще однією новинкою від Coursera є можливість отримати сертифікат про здобуття так званої спеціалізації (Specialization). Для цього потрібно послідовно завершити певну кількість (від 3 до 9) пов'язаних між собою курсів та отримати із кожного з них перевірений сертифікат (на момент написання цієї статті процедура верифікації сертифіката коштувала \$49). Після успішного завершення всіх необхідних курсів студент отримує сертифікат спеціалізації (Specialization Certificate). На даний момент на сайті доступними є 10 таких спеціалізацій.

Проект edX також має свій аналог Signature Track від Coursera, який має назву Verified Track, проте edX має і ряд своїх цікавих особливостей. Студенту на edX під час реєстрації пропонується обрати один із трьох варіантів:

1. Certificate of Achievement (ID Verified). У разі успішного виконання програми курсу студент отримує перевірений сертифікат. Принцип інспекції, як і у Coursera, базується на використанні веб-камери, на яку фіксуються документи студента та процес виконання ним контрольних завдань. Основною відмінністю

Обрання саме цієї теми обумовлене суспільно-політичною ситуацією та подіями останніх місяців: окупація Російською Федерацією Криму, збройні акції російських терористів у східних регіонах України. Про це йдеться у листі МОН «Про проведення першого уроку».

Метою Першого уроку є формування в учнів розуміння єдності й цілісності України та її народу як національної ідеї розвитку вільної незалежної демократичної та заможної держави.

Під час уроку мають бути реалізовані такі завдання:

- ознайомити учнів з основними історичними подіями становлення державності України;
- формувати відчуття приналежності до України, усвідомлення себе українцем, почуття особистої відповідальності за долю держави та українського народу;
- формувати готовність служити Батьківщині своєю працею та стати на захист державних інтересів країни;

— виховувати повагу до державних символів, шанобливе ставлення до традицій українців та представників інших національностей, що населяють країну.

Форми і методи проведення Першого уроку можуть бути різноманітними і мають стати творчим доробком кожного педагога. Обирати їх варто, враховуючи вікові та психологічні особливості учнів. Глибшому та усвідомленому сприйняттю теми сприятиме відповідне оформлення місця проведення уроку: зображення державних символів, географічна карта України, портрети відомих українців, афоризми про патріотизм, боротьбу за свободу тощо.

Доцільними будуть наявність елементів державної символіки в одязі вчителя та учнів, як-от: синьо-жовті стрічки та використання національного вбрання, що підкреслить єдність народу України.

На урок пропонують запросити гостей — громадських, наукових, культурних діячів, представників органів виконавчої влади, місцевого само-

СИМВОЛІЧНИЙ ПОЧАТОК

Цього року темою Першого уроку 2014–2015 навчального року обрано «Україна – єдина країна»

врядування, батьківської громади, відомих українців. Адже живе спілкування з гостями, зокрема, з тими, хто є гордістю певного регіону чи міста, має велике виховне значення.

Основний зміст Першого уроку має бути спрямований на утвердження єдності України, нероздільності її території та народу, що її населяє. Важливо акцентувати увагу дітей на тому, що Крим і Донбас — це Україна; що люди, які мешкають на цих територіях, — громадяни країни.

Під час проведення Першого уроку вчитель має сприяти усвідомленню учнями спільності інтересів усіх громадян держави в розбудові України, необхідності інтелектуального, творчого та фізичного розвитку кожної особистості задля розвитку держави в цілому, формуванню міжнаціональної толерантності.

На уроці доцільно звернутися до подій минулого та сьогодення, що засвідчили прагнення українського народу до

вільного, щасливого, заможного життя: існування могутньої Київської держави **Володимира Великого, Ярослава Мудрого**, створення першої християнської республіки в Європі — Запорозької Січі, започаткування власної державності в Українській Народній Республіці, проголошення в 1991 році незалежності Укра-

ни України. Доцільно оголосити хвилину мовчання з метою вшанування пам'яті Героїв Небесної сотні, воїнів та інших загиблих у боротьбі за свободу, цілісність та єдність нашої держави.

Учитель має акцентувати увагу на тому, що патріотизм — це звичайний стан повсякденного життя людини, який вияв-

незалежність і цілісність держави (лист МОН від 13.08.2014 №1/9-412).

Темами цих уроків мають бути мужність українських військових та добровольців, їх вірність Присязі українському народові, готовність віддати життя за мир і спокій в Україні. А також — героїзм простих українців, які з перших днів антитерористичної операції допомагають забезпечувати війська захисним спорядженням, ліками, продовольством та, незважаючи на ризик, вивозять із захоплених міст і сіл мирних громадян. Варто згадати і про українців, які приймають у себе родини, що вимушені покинути свої рідні домівки.

Лейтмотивом уроків має стати особиста відповідальність за долю держави.

Форми проведення уроків мужності можуть бути різноманітними, їх обирає навчальний заклад: зустрічі з учасниками бойових дій, волонтерами, відвідання військовослужбовців, які отримали поранення під час антитерористичної операції та проходять реабілітацію, виступи дитячих творчих колективів, написання листів солдатам у рамках Всеукраїнської акції «Лист пораненому».

Міністерство освіти і науки радить розміщувати анонси проведення уроків мужності на офіційних сайтах органів управління освітою, навчальних закладів.

Важливо: проведення уроків мужності не передбачає зворотного звітування про кількість таких заходів, навчальні заклади, в яких вони будуть проведені, кількість учнів, які братимуть у них участь тощо.

ПАТРІОТИЗМ – ЦЕ ЗВИЧАЙНИЙ СТАН ПОВСЯКДЕННОГО ЖИТТЯ ЛЮДИНИ, ЯКИЙ ВИЯВЛЯЄТЬСЯ НЕ ТІЛЬКИ ПІД ЧАС НАДЗВИЧАЙНИХ СИТУАЦІЙ

їни, прояву громадянської активності під час Помаранчевої революції 2004 року і, звичайно, Революції гідності, що призвела до політичних та суспільних змін в Україні, подвигу українських військових і добровольців у боротьбі з російськими бойовиками, які тероризують східні регіо-

ляється не тільки під час надзвичайних ситуацій. Важливо, щоб учні ідентифікували себе з українським народом, прагнули жити в Україні, розуміли необхідність дотримання конституційних та правових норм, володіння державною мовою, шанобливого ставлення до історії, культури та традицій українського народу.

НАВЧИТИ БУТИ МУЖНИМИ

Логічним продовженням теми єдності народу України та цілісності її території стане розмова про мужність і героїзм в ім'я свободи і незалежності нашої держави.

У зв'язку з цим Міністерство освіти і науки рекомендує у навчальних закладах спланувати цикл уроків мужності, які стануть фундаментом формування у дітей та молоді сучасної національної ідентичності і кращих прикладів мужності і звитяги, виявлених нинішніми захисниками Батьківщини, на героїці сучасної боротьби за

ДЕРЖАВНІСТЬ, «ДОРΟΣЛІ» ЗАПИТАННЯ Й ОБЕРЕГИ ЗАХИСНИКАМ

Як проводитимуть перший урок, ми запитали в активних педагогів – представників громадських об'єднань

Валентина КОДОЛА,
вчителька історії і світової літератури
Шендерівського НВК Корсунь-
Шевченківського району Черкаської
області, член громадського
об'єднання «Вікімедіа Україна»:

— Насамперед я намагатимусь акцентувати на історичній єдності країни. Підбрала вірші, в яких звучить любов до України та захоплення нею. Передбачила інтерактивні завдання

для дітей, адже це зазвичай «оживляє» урок, дає поштовх учням висловлювати своє ставлення до проблеми, що обговорюється. Звичайно, буду акцентувати увагу на сучасних подіях в Україні, на логіку їх перебігу. Особливо — на волонтерському русі. Наприклад, я цього літа познайомилася з волонтерами з Артемівська, створила волонтерський загін у своєму селі, залучивши до нього учнів і випускників. Думаю, ця тема буде актуальною для всіх. Завершимо урок акцією «Напиши лист і подаруй малюнок солдату». Ці роботи направимо в Артемівськ, а звідти — бійцям у зону АТО. Розповідають, що такі малюнки наші славні воїни вважають справжніми талісманами, оберегами. План проведення уроку і презентацію до нього я розмістила на своєму сайті, тож із ним можуть ознайомитися всі охочі.

Ігор ЧЕРНЕЦЬКИЙ,
голова асоціації
учителів фізики
«Шлях освіти — XXI»:

— Перший урок не є тематичним з предмета — це вступ до всього навчального процесу. З власного педагогічного досвіду можу сказати, що його кожен учитель проводить на свій розсуд. У попередні роки зазвичай то була певна формальна частина, що складалася з десятихвилинного оголошення певних меседжів і плавно переходила у планові моменти, яких мав дотримуватися клас протягом року. Сьогодні це не лише неприпустимо, а й злочинно — не приділяти всю цю годину спілкуванню з дітьми на тему державності.

На мій погляд, тільки взаєморозуміння між учителем і класом дасть змогу перейти до нового бачення навчання у школі.

Стосовно фізики: насамперед сьогодні доречно говорити про вчених, які є творцями світової науки і українцями за походженням. Дуже доречно було б ознайомити наших педагогів з величезним доробком Василя Шендерівського — багатотомним виданням про українських учених.

Найголовніше — не «вбити» в молоді голови думку про те, що Україна — це другорядна в науковому світі держава. Багато років точилися суперечки з приводу робіт Івана Пулюя, Жоржа Шарпака, ювілей якого нині відзначає

світ, — вихідців з нашої країни. Вони є українцями і визнавали це все своє життя.

Більшість творців космонавтики Радянського Союзу є українцями, хоч їх довго «перекрашували» у «совків».

Історично так складалося, що найкращі уми нашої держави були змушені або працювати за кордоном, або розчинятися у тому просторі. Тож сьогодні розуміння того, що Україна — це дитинець, з якого виходять найкращі творці науки, є надзвичайно важливим.

Олена КНЯЗЄВА,
голова Всеукраїнського
громадського об'єднання
«Асоціація вчителів
біології України»:

— Перший урок — «Єдина країна». Я не

говоритиму дітям про те, що ніколи ще в історії України не була так роз'єднана: на бідних і багатих; на тих, хто ненавидить, і тих, кого ненавидять; на віруючих православних і канонічних віруючих православних; на брехунів і замовників брехні та наївних споживачів брехні; на тих, хто лікує коліно в Європі, і тих, хто не має грошей лікувати дитину; на тих, для кого писані закони, і тих, кому вони неписані.

Я точно не піднімаю багато важливих питань...

Поки не знаю, що робити, коли діти ставитимуть дорослі запитання? Повторювати мантру «єдина країна»? Мені потрібна допомога: я хочу почути плани Держави, програму Президента щодо її стратегічного розвитку; я хочу знати, що об'єднає країну.

Я — вчителька, виконую державне замовлення на майбутнє України. Мені потрібно розуміти, хто ще, крім педагогів, вкладається у завтрашній день країни. Які плани в олігархів? У політиків?

**ІДЕЯ ФЕДЕРАЛІЗАЦІЇ
«ПІДКИНУТА» НАМ ІЗЗОВНІ**

Президент Національної академії педагогічних наук України Василь Кремень під час підготовки першого уроку «Україна — єдина країна» радить учителям звернути увагу на глобальні виклики, що постали перед державою.

Завдання для українців — не тільки для вчених, а й для освітян, — у тому, щоб допомогти суспільству знайти достойну відповідь на нинішній потужний виклик. Щоб Україна не тільки збереглась як держава, а й зробила вагомий крок у своєму подальшому розвитку.

Одна з причин того, що нині відбувається в Україні, — те, що нерозв'язаними є багато проблем минулого. Ми не відмовилися від радянських норм будівництва, створюючи Українську державу. Це призвело до надмірної централізації влади, відсутності реальної самостій-

ності регіонів, призначення керівників із центру, їх незалежності від населення тощо. До успадкованих недоліків з минулого ми додали нові або суттєво активізували старі: корупція, всездозволеність і безкарність чиновників, несправедливість і крайня неефективність судової влади і правоохоронних органів. Особливих масштабів ці негативні явища набули за останні декілька років. В Українській державі і суспільстві забули про людину, її виховання, формування нових рис, цінностей, почуття, насамперед, громадянина України, а не громадянина Криму, Донбасу чи іншого регіону.

А інтегральний у нинішній кризі чинник — це політика керівництва Росії, яке здійснює активні дії з відновлення Російської імперії, нехтуючи при цьому всіма нормами міжнародного права, власними договірними зобов'язаннями, підступно провокуючи невдоволення людей в Україні та застосовуючи пряме, непряме втручання у справи України аж до введення військ та озброєння сепаратистів. І все це під прикриттям брехливої пропаганди на кшталт фашистської, яка досягла розмаху, небаченого із 40-х років ХХ ст. На жаль, ми тут не спромоглися дати достойну відповідь. І не дивно, бо будь-якої виваженої цілісної гуманітарної політики, особливо останніми роками, у нас не велося. Навпаки, була свідомою задача досягнутого в попередньому періоді на користь Росії.

Можна однозначно стверджувати: якби не ворожі дії Росії, кризи нинішнього масштабу не було б. До того ж, внутрішні причини невдоволення логічно не вели до вимог від'єднання від України окремих регіонів.

Важливим є історичний контекст проблеми — кого вважати попередниками сучасної Української держави? Тут у нас є дві полярні позиції. Одні вважають сучасну державу безпосереднім продовженням Української народної республіки, називаючи ще шестидесятників як проміжну ланку. Інші абсолютизують значення УРСР, її цінностей, свят, героїв.

На мій погляд, обидва ці підходи не є конструктивними. Вони історично недостовірні і не сприяють консолідації нації. Потрібно розуміти, що сучасна Україна насправді опирається на всю товщу української історії і лише при такому розумінні цього питання можна досягти єдності у трактуванні історичного минулого.

Нація — це насамперед спільна слава, так само, як і спільне каяття за допущені гріхи. На мою думку, злочино є приписувати якійсь партії чи угрупованню всі сторінки слави, а її опонен-

там нав'язувати всі мислимі і немислимі гріхи. Нація формується не лише тоді, коли люди все пам'ятають з історії, але й за умови, що вони здатні й дещо забувати, виходячи із християнського принципу «Прощаю і прошу пробачення».

Особливої уваги заслуговує мова — українська, російська чи інша, що є рідною для наших громадян. За цивілізованого підходу мова запрошує до спілкування, але не примушує до нього. Сполучені Штати, Англія, Іспанія й, переважно, Латинська Америка — говорять тією ж мовою, але зовсім не є одним народом, однією нацією. Бажання розділити спільну долю й жити однією системою цінностей не завадило Швейцарії мати чотири мови. Отже, необхідно ставити в прями і жорстку залежність націю і мову. Як свідчать соціологічні дослідження, для України характерною є тенденція до двомовності, коли часто і українська, і російська оголошуються рідними. І думається, особливий регіональний статус російської мови на відповідних територіях повинен бути визнаний в українському законодавстві, тим більше, що він існує де факто. Мови треба вивчати, і що більше — то краще, зокрема й англійську як міжнародну ділову мову.

Ідея федералізації, як говорив Михайло Горбачов, підкинута нам зовні. Її необхідність нічим суттєвим не обумовлена. У нас немає кількох держав, які хотіли б об'єднатися. У нас немає різних народів, кожен із яких хотів би створити свою власну державу. Люди, які пропонують цю тезу, найчастіше не мають уявлення про сутність федералізації або свідомо виконують чуже замовлення. А намагання замовників «проштовхнути» ідею федералізації обумовлене тільки одним — бажанням жорстко тримати Україну у власних обіймах через панівний вплив на декілька регіонів країни. Або ще гірше — використати федералізацію для відриву значної території України і створення чергової псевдержави (на кшталт Абхазії, Придністров'я, Південної Осетії) чи приєднання до власної території.

Для федералізації ніяких підстав немає. Але є підстави і необхідність провести децентралізацію держави, надати більших повноважень, отже — і відповідальності регіонам. Це актуально і з огляду тенденцій світового розвитку, коли в умовах глобалізації зростає роль регіонів.

Для типового українця і сьогодні, на жаль, властивий надмірний консерватизм, прихильність до традиціоналізму, абсолютизація стабільності. Тому для нашої освіти гаслом має бути: готувати інноваційну людину — людину з інноваційним типом мислення, інноваційною культурою, здатністю до інноваційного типу життя і діяльності. Тобто — здатну сприймати і творити розумні зміни у відповідь на виклик часу. Для створення Суспільства Знань нам, освітянам, слід так перебудувати навчальну діяльність, щоб учень засвоював знання не тільки і стільки для успішного написання контрольної роботи, а щоб знання стали основою, методологією поведінки, життя і діяльності молодої людини.

Підготував **Максим КОРОДЕНКО,**
«Освіта України»

«Освіта України» пропонує педагогам під час підготовки до першого уроку користуватися матеріалами, опублікованими у виданні. Зокрема — «Долго бою вирішує піхота!» про вчителя історії і командира відділення 95-ї аеромобільної бригади Костянтина Пенделєєва (історія про нього надрукована на наступній сторінці). А також — статті «Школи Донбасу: руїни і надії» (№30 від 11 серпня), «Під прицілом автоматів» (№29 від 4 серпня), «Капітан Красота: добровольці просяться одразу на передову!» (№28 від 28 липня), «Професія: захищати Вітчизну» (№24 від 30 червня), «Пам'яті Небесної сотні» (№9 від 3 березня) та інших.

ДОЛЮ БОЮ ВИРІШУЄ ПІХОТА!

Костянтин ПЕНДЕЛЕСЕВ – десантник. У мирному житті він – веселий, ерудований учитель історії ківської ЗОШ №104, а з березня – командир відділення 95-ї аеромобільної бригади. Саме хлопці-відчайдухи з 95-ї бригади звільняли Слов'янськ, здійснили легендарний рейд у тилу терористів, які окупували Донецьку і Луганську області. Після поранення в бою під Лисичанськом Костянтин Муратович лікується в Ірпінському військовому госпіталі.

Костянтин відкладає миліці й книжку (готується до нового навчального року) і розповідає про найважливіші місяці свого життя.

ВІЙСЬКОВА НАУКА –
ПРИСКОРЕНИМ КУРСОМ

У березні, коли у Криму з'явилися російські військові, Костянтин прийшов до військомату, щоб записатися у добровольці. І вже за кілька днів колишній десантник (він проходив строкову службу у військах спецпризначення) отримав виклик на військові збори. Потрапив до однієї з найкращих частин Збройних сил України – 95-ї аеромобільної бригади з Житомира. Десятиденний інтенсивний «вишкіл» на зборах, який багато добровольців згадують із жахом, характеризує коротко: все звично. Маршкідки, стрільби, стрибки з парашутом.

Потім була Херсонська область, перші провокації із боку росіян на Арабатській стрілі. У квітні почалася антитерористична операція. Бригаду «перекинули» у Добропілля на Донеччині.

Активісти так званої Донецької народної республіки спробували застосувати проти десантників звичну тактику: перекривали дорогу живим «щитом», виставляли наперед істеричних жінок, намагалися роззброїти. Але помилилися!

– Ми ще у квітні отримали вказівку: сепаратистам «у зуби не дивитися», – каже Костянтин. – У травні приїхав міністр оборони і дав особистий наказ: якщо ворог наблизиться на 200 метрів – відкривати вогонь! Тому перша автоматна черга була в повітря, друга – на ураження. Зазвичай у сепаратистів після попереджувальної черги бажання лягати під колеса чи забирати зброю зникало. Та й кому там героїстувати? На початку АТО зустрічали переважно соціально неблагополучний контингент: безхатченків, наркоманів.

Спочатку десантники пересувалися дорогами загального користування, майже не маскувалися і, як чесно зізнається Костянтин, не дуже усвідомлювали, як поводити себе у тій чи іншій ситуації. Але після обстрілів із надсучасної протитанкової техніки навчилися бути обережними.

– Військові «університети» проходили дуже швидко, – продовжує він. – На полігоні босприпаси вибухають далеко, а тут – постійно поруч. Потім звик до гулу снарядів і майже

їх не помічав. Переживав і за бійців відділення – як поведуть себе в екстремальній ситуації? Але хлопці не підвели.

КОНСЕРВИ НА СніДАНок,
ОБід ТА ВЕЧЕРЮ

У перші тижні антитерористичної операції забезпечення армії було кепським. У десантників не було нормальних бронезилетів, касок, наметів, навіть карематів. Спали просто на землі.

– Мені до цього часу «кільці» соромно в очі дивитися, – сміється Костянтин. – Із харчів у нас був лише сухий пайок, тижнями їли консерви «Кілька в томатному соусі» та галети.

Першими, як завжди, зорієнтувалися волонтери. З Житомира почали привозити продукти, білизну, військову амуніцію, а потім – бронезилети, прилади нічного бачення. Міністерство оборони 95-ї бригаді однієї із перших виділило бронезилети – ті, що залишилися піс-

Костянтин Пенделесев (крайній праворуч) разом із бойовими побратимами

ля миротворчої операції в Іраку. Жилети непогані, але дуже важкі: 18 кг!

– Особливо радували листи, вірші та малюнки, – продовжує Костянтин. – Люди писали: ми віримо в перемогу, тримайтеся! Це була велика підтримка. Бувало, що суворі дорослі чоловіки притискали до себе ці малюночки й плакали...

Часто волонтери пробиралися до місця дислокації бригади, ризикуючи життям. Після кількох нападів на машини десантники почали зустрічати їх на блокпостах далеко від зони бойових дій.

ВОГОНЬ НА СЕБЕ

Відчуття справжньої війни у хлопців з'явилося після бою під Староварівкою, що біля Краматорська. Група терористів засіла в лісі й почала мінометний обстріл колони української техніки. Місцеві жителі підказали, де і як розміщені бандформування, і після запеклого бою десантники отримали блискучу перемогу. Серед інших трофеїв

захопили й ручний протитанковий гранатомет. Звісно, російського виробництва.

У травні бригада зайняла позицію на горі Карачун біля Слов'янська.

– З неї видно і Слов'янськ, і Краматорськ, – розповідає Костянтин Пенделесев. – Захищали висоту два місяці, під майже цілодобовим мінометним вогнем.

Самохідну артилерійську установку «Нона», яка стріляє 120-міліметровими снарядами, сепаратисти постійно переміщали містом. Для створення відповідної «картинки» для російських телеканалів спочатку стріляли з житлових кварталів у бік гори Карачун, а потім – самі ж по цих кварталах.

Біля Слов'янська бригада зазнала перших втрат. Під час одностороннього припинення вогню українськими Збройними силами терористи зовсім знахобніли.

– Російські танки «катались», як удома, – згадує Костянтин. – Стріляти у відповідь ми не могли – наказ. Уночі вони відкрили танковий вогонь по одному з наших блокпостів. А там – лише легка

пункт. Звичайно, техніка має дуже велике значення, але долю бою вирішує піхота.

Коли терористи розуміли, що сила не на їхньому боці, то швидко втікали. Слов'янськ вони покинули вночі, залишивши заміноване місто і купи зброї.

– Дуже багато людей зустріли нас зі сльозами на очах і словами подяки, – посміхається вчитель. – Були й ті, що спочатку поставилися насторожено. Але коли ми почали роздавати воду та їжу, налагоджувати життя в місті – дякували. Пояснювали, чому голосували за ДНР. Мовляв, повірили, що Росія вирішить їхні проблеми, дасть зарплати і пенсії. Натомість прийшли терористи, які грабували, вбивали, гвалтували.

ВИСОТА 183/2

Після Слов'янська поїхали до Лисичанська. Бригада зробила рейд ворожими тилами до цього міста – одного з найважливіших «вузлів» захисту ДНР.

ПАТРІОТИЗМ –
ЦЕ ЛЮБОВ ДО
БАТЬКІВЩИНИ
НЕ НА СЛОВАХ,
А НА ДІЛІ.
КОЖЕН ПОВИНЕН
ПРАЦЮВАТИ
НА ПЕРЕМОГУ

– Терористи перетворили місто на потужно укріпленний форт, – каже Костянтин Пенделесев. – На підступах побудували укріплення за всіма правилами військової інженерії – з бетонними дотами, замаскованими вогнеми позиціями, біндажами та окопами. Але наша підготовка виявилася кращою! Та й наші підрозділи вже підвищили свою майстерність.

ПОРАНЕННЯ

19 липня батальйон 95-ї бригади отримав наказ: узяти висоту 183/2. Це – «ключ» до міста. Передовий загін увірвався на висоту, але відділення, які мали прикрити фланги, затрималися. Сепаратисти побачили, що українських вояків – небагато, і почали контрнаступ.

– У моїй групі було дванадцять, – каже Костянтин. – Майже всі – поранені, багато загинуло. Загинув і командир роти Ігор Холо, йому було всього двадцять два...

Дві кулі влучили в ногу Костянтину. Очевидно, товариш

накладав джгут, а десантник у цей час перезаряджав автомат. Протишоковий засіб не допомагав.

– В очах темніло від болю, – згадує чоловік. – Відповз за колесо БТР і продовжував відстрілюватися.

Свідомість командир відділення втрапив тільки тоді, коли побачив підмогу. Вісім поранених завантажили в БТР і помчали за межі зони бою. Змінили джгут, насипали на рану трофейний «гемостоп» і повезли далі – до вертольота. Пізніше був госпіталь у Харкові, кілька операцій, потім літак до Києва. Нині лікарі впевнені: Костянтин одужує!

До Костянтина Пенделесева приходять і його учні, і вчителі зі школи. Створили спеціальну групу в соцмережах і збирають кошти на ліки. Просять першого вересня повертатися на уроки.

– Готовий знову йти на передову, – каже Костянтин. – Почуваюся непогано, можу (на милицях. – Авт.) пройти метрів 500. Залишилося виїняти металеві «спиці» з коліна.

На запитання, чи розповідатиме дітям про війну, вчитель замовкає, а потім каже: ні. І пояснює: чи потрібно травмувати дітей? Чи варто розповідати, як гине товариш, убивають ворогів?.. Спочатку потрібно все осмислити, знайти правильні слова...

СХОВАТИ ДИТЯЧИЙ
ВІЗОЧОК ЗА БТР

Запитую, про які моменти він згадуватиме після війни. Каже: про те, як бійці ділилися усім: хлібом, «згущенкою», шоколадом. Про те, як закрили собою молодесеньку матір з дитячим візком, яку бомбардування застало на вулиці. Візочок сховали... за БТР. Як встановлювали український прапор над Ямполем, як віддавали свої пайки жителям звільнених міст.

– Патріотизм – це любов до Батьківщини не на словах, а на ділі, – підсумовує вчитель. – Кожен повинен працювати на перемогу – в армії, на виробництві, у школі, в редакції. Діти вважають, що я герой, а мені – ніяково...

Аспірант Київського національного університету імені Тараса Шевченка Денис Антіпов – автор проекту «Народний рухливий протез» – гуртує команду фахівців (лікарів, інженерів, програмістів, дизайнерів тощо) довкола ідеї створити протез руки, доступний для українців

Узагалі-то 25-річний Денис – мовознавець, працює в Інституті філології. Кандидатську дисертацію пише про термінологію електроніки в корейській мові, бо цікавиться новими технологіями. Зокрема – й 3D-друком. А саме в цей спосіб планує виготовити прототип протеза руки, в якому окремо рухалися б пальці, щоб людина могла не лише взяти ложку чи вхопити ручки пакета з продуктами, а і, приміром, друкувати на клавіатурі та користуватися мишкою. Рука повинна не мати вигляд позиченої у пластикового манекена, і бути «народною» за ціною. Денис поставив собі за мету винайти якісний протез, не дорожчий за тисячу доларів: «Закордонні вироби дуже дорогі – але ж українцям теж потрібні протези!».

Читаючи про корейську електроніку – як відомо, одну з найбільш передових у світі, – киянин натрапив на інформацію про технології для виготовлення протезів. «Так і виникла ідея – робити дешевші протези для українців, – пояснює він. – В ідеалі ціна має збігатися із собівартістю. Хіба бути трошки вищою, аби було що інвестувати у проект».

НЕ КОРИСЛИВОСТІ РАДИ

Його мета – розробити повністю функціонуючий варіант протеза і... викласти схеми, інструкції, перелік комплектуючих в інтернет – у вільному доступі! Щоби той, хто має навички, міг виготовити цю річ сам. На цьому, сподівається Денис, проект себе не вичерпає: для тих, хто не вмє паяти і робити решту специфічних маніпуляцій, він хотів би потім виготовляти протези на індивідуальне замовлення.

Щоправда, говорити про це поки зарано: ідея – є, а як її втілити... Зовнішній вигляд майбутнього протеза та його електронна «начинка» – це питання, на які автор проекту один відповіді не може. У нещодав-

но створеній групі в Facebook («Український рухливий протез») він оголосив набір волонтерів: промислових дизайнерів, інженерів із досвідом створення робототехніки, програмістів мікроконтролерів – знавців мов програмування C/C++, дизайнерів (у SolidWorks), інженерів-електронщиків... Звісно, не

його протеза, без жодної винагороди за це.

– Той проект є абсолютним вільним, – розповідає Денис, – а ми будемо його вдосконалювати. Щоправда, те, що є на сьогодні в англійця, – ще не повністю робочий варіант, він також на стадії проектування. Але втішає, що більшу час-

сповільненим: електроніці знадобиться час на опрацювання сигналу...

Питань поки більше, ніж відповідей, але це не перешкоджає волонтерам проекту мріяти про мету-максимум – розробку протеза, що на вигляд не відрізнявся б від здорової руки. «Ті вироби, що є зараз, нага-

ки було перераховано. А після здійснення покупки – публікувати фото виробу і чек на додачу. Упродовж кількох днів отримав перші надходження – у «гаманці» проекту вже не 56 копійок, як було на початку. Також через приватні повідомлення надсилають свої ідеї та поради фахівці.

3D – АЛЕ НЕ КІНО

Прототип протеза робитимуть за допомогою 3D-принтера. 3D-друк – це спосіб створення тривимірного об'єкта накладанням шарів відповідно до віртуальної моделі. Денис показує «надрукований» таким чином фокусувач для окуляра телескопа – багатогранник із рухомими «лапками»:

– Якщо придивитися – можна побачити тонкі, в одну десятку міліметра, шари. Цей виріб друкувався «від ширшого до вузкого» на моєму власному принтері. Матеріал – abs-пластик, з якого роблять деталі конструкторів Lego: цей варіант – найдешевший. Він має вигляд волокна товщиною 1,75 мм, наматаного на котушку. Кілограм такого пластика коштує близько 350 гривень – але з урахуванням витрат електроенергії виріб, що друкувався 10 годин (сама пластикова частина, без металевих деталей), вартує... не більше 20 гривень!

В інтернеті, на спеціальних сайтах, є безліч 3D-моделей – у вільному доступі або таких, якими можна скористатися лише за

обійтися і без допомоги лікарів-протезистів (а ще краще – фахівців, які проконсультують щодо вживлення біомеханічних протезів долонь) і тих, хто знається на електроенцефалографії головного мозку.

– Основне питання – не «механіка» руки (запрограмувати рух протеза під силу навіть студентів, що цікавяться робототехнікою), а вловлювання нервових імпульсів і перетворення їх на електричні, – пояснює хлопець. – Тому нам дуже потрібна допомога професійних лікарів, аби вони підказали, в якому «напрямі варто рухатися». А ще – розмовлятимемо з людьми, котрі втратили руку. Щоб знати, які аспекти для них є важливими.

ПРОСТЯГНУТИ OPEN HAND

Зараз у команді, крім ініціатора проекту, ще четверо добровольців – його однолітків, студентів і випускників київських вишів. Гуртувати волонтерів Денис вирішив, коли зрозумів, що не потрібно починати з нуля. Про доробок англійця **Джоеля Гіббарда** – автора подібного проекту, Open Hand, – українець прочитав в інтернеті. Сконтактував із ним (знов у пригоді став Facebook всемогутній) – і отримав згоду на використання напрацювань Джоеля, зокрема й 3D-моделі

тину роботи зроблено до нас. Ми ж, у свою чергу, готові ділитися напрацюваннями, які, сподіваємось, не забаряться.

На сторінці проекту в Facebook є не лише посилання на Open Hand, а й відео про інноваційний браслет, що вловлює рухи м'язів руки вище кисті й нижче ліктя, – завдяки йому можна дистанційно керувати електронними пристроями. Ці м'язи відповідають

дують робо-руку – напевне не знаю, але мені здається, людині, яка носить протез, буде приємно якомога менше відділятися з-поміж інших, – автор ідеї «народного протеза» дбає не лише про фізичний, а і про психологічний комфорт людини. – А щодо механічних замінників м'язів... Тіло – досконалий механізм, змоделювати рух м'язів дуже важко. Над створенням механічних замінників м'язів

РОЗРОБИТИ ОСТАТОЧНИЙ ВАРІАНТ ПРОТЕЗА І ВИКЛАСТИ У ВІЛЬНОМУ ДОСТУПІ – НА ЦЬОМУ, СПОДІВАЄТЬСЯ ДЕНИС, ПРОЕКТ НЕ ВИЧЕРПАЄ СЕБЕ. ПОТІМ ВІН ХОТІВ БИ ВИГОТОВЛЯТИ ПРОТЕЗИ НА ІНДИВІДУАЛЬНЕ ЗАМОВЛЕННЯ

за згинання пальців і повороти долоні – браслет вловлює їх скорочення та моделює рух пальців. Ідея могла би бути корисною для творців «народного протеза»: не виникало б потреби вживлювати сенсори під шкіру, тобто робити операцію, а за потреби протез легше від'єднати і поремонтувати / замінити деталь. «Але в браслеті теж є недолік – для його роботи потрібен комп'ютер, – зауважує співрозмовник. – У такому разі людині доведеться носити техніку на собі...»

56 КОПІЙОК І МЕТА-МАКСИМУМ

Уже готові проекти, що є у світі, коштують десятки тисяч доларів, але й вони, за словами Дениса, не є досконалими. Під час розроблення протеза йому з однодумцями потрібно врахувати багато «але». Приміром, частина руки, що лишилася після ампутації, із часом всихає – відповідно, слабшають нервові імпульси. Чи варто приєднати скануючий елемент до здорової руки? Але в такому разі рух протеза буде

нині працюють у кращих університетах світу.

Над українським варіантом протеза мізкуватимуть небайдужі – «на ентузіазмі». Ініціатор проекту сподівається, що ентузіазму вистачить до переможного фіналу. Кошти потрібні не на оплату праці – купівлю комплектуючих, зокрема електроніки, що є дуже дорогою. Багато з того, що потрібно – від гвинтика до мікросхеми, – в Україні не виробляють, закуповувати потрібно за кордоном або на аукціонах типу eBay.

– Було б добре, якби постачальники комплектуючих, які купують їх оптом, могли продавати нам потрібні деталі за собівартістю, – міркує Денис. – Прийняти їх у дар було б ідеально, та навіть просто за продаж без «накрутки» ми були б вдячні!

Буквально напередодні нашої зустрічі він оприлюднив номер карткового рахунку для допомоги проекту. Зобов'язується чи не поодиноким викладати на сторінку інформацію про те, коли і скіль-

плату. Для поліпшення готових виробів чи зміни їх розмірів існують програми комп'ютерного 3D-моделювання – користувачеві достатньо мати лише базове уявлення про нього. Учасники ж групи добровольців, згуртованої довкола «народного протеза», писатимуть спеціальний код, аби змінити спосіб управління «рукою», винайденою Джоелем Гіббардом...

У них попереду – сила-силенна роботи. На першій зустрічі хлопці вирішували, в якому напрямку рухатися, і визначили для кожного завдання на найближчий час. За кілька днів знайшли виробників протезів, з якими можна консультуватися. Хоч команда ще не укомплектована – часу не гають. Автор «Народного рухливого протеза» налаштований рішучо: «Вдосконалювати ті ідеї, що вже є, та отримувати результат будемо в мінімальні строки – щоб надрукувати прототип уже за півроку! Тому будемо вдячні навіть не так за пожертви, як за поширення інформації».

Валентина СОРОКА, «Освіта України»

Протез руки, розроблений англійцем Джоелем Гіббардом: його беруть за основу автори українського проекту

Віра ШУТЕНКО: ЩО БІЛЬШЕ ВІДДАЄШ, ТО БІЛЬШЕ ОТРИМУЄШ!

Викладачці Київського національного університету імені Тараса Шевченка Вірі ШУТЕНКО у вересні виповнюється сто років. У її пам'яті – правда, неприкрашена історія ХХ століття. Вона й нині пам'ятає обличчя однокурсників, яких улітку 1941-го проводжала на передову. Віра Василівна розповідає про те, як вижити, перемогти і не втратити людяності навіть у найскладніших ситуаціях.

— Ало, Настусю? — чую зі слухавки бадьорий голос пані Віри. Їй одразу розумію, що розмова буде легкою.

Вона розповідає про себе, трохи збиваючись, немов хоче сказати про все одночасно. Хвилюється, щоб нічого не пропустити.

— Мій рік народження — 1914-й, — із гордістю каже Віра Василівна. — Ви говорите зі столітньою людиною. Чи розмовляли колись із тим, кому сто років?

— Ні, — визнаю я.

— У мене гарна пам'ять. Тьфу-тьфу (чую, як вона стукає по столу. — Авт.). Щоправда, не така, як була.

У голосі Віри Шутенко — теплі інтонації. Вона говорить про історію, вплітаючи у контекст часу своє життя. І хоч ідеться про події минулого століття, каже про це так, ніби все трапилось учора.

— Я в курсі останніх літературних новинок, — каже жінка. — Люблю читати. Особливо історичну літературу. Ось у мене є книжка «Холодний Яр» з автографом Романа Ковалю, він мені подарував.

У квартирі Віри Василівни велика бібліотека — предмет особливої гордості. «Анатолій Погрібний часто заходив і брав книжки, яких у нього не було», — усміхається вона.

Характер у жінки такий, що до неї завжди тягнуться люди. Якби не стала викладачем, їй дуже пасувала би професія дипломата: про все говорить із природженою делікатністю і внутрішньою інтелігентністю.

САМ НА САМ З ІСТОРІЄЮ

Віра Шутенко родом із села Дмитрівка Знаменського району, що на Кіровоградщині. Батьки були вчителями у сільській початковій школі. За їх порадою закінчила семирічку й пішла навчатися до сільськогосподарського технікуму.

Пізніше (їй саме виповнилося 17 років) Віра поїхала працювати у колгосп на Донеччині (тоді — у Сталінській області).

— Бригадирка почала розповідати про суворі правила. Раптом каже: «Ваше головне завдання — пильно дивитись, аби доярки не пили молоко, коли доїтимуть корів». Мене дуже здивували її слова. Можливо, я навіть і не побачила б цього, але після такого наказу — придивилася. Бідні дівчата і справді пили молоко, бо були такі голонді, що не могли втриматися.

Через деякий час до села докотилася хвиля арештів.

— Я ж на фермі працювала, думала, що мене ці арешти не стосуються, — згадує Віра Василівна. — Аж раптом

приходить один із працівників і каже перелякано: «Верка, до тебе з ГПУ приїхали». А я тоді ще дуже молода була, дурна (сміється. — Авт.). Заходжу до кабінету, а там сидять троє чоловіків і жінка. Всі у військовій формі, зі зброєю. Двері за мною одразу зачинили на замок. Я хустку зняла, сіла навпроти них, бо погано трималася на ногах. Вусатий грізно запитує: «Ви задоволені роботою?». А що мені відповідати? Ну, працюю — і все.

Лише пізніше Віра із жахом усвідомила: одна необережна відповідь — і її відправили б до ГУЛАГу.

Селяни намагалися підтримувати одне одного, ділилися, хто чим міг.

— У ті важкі часи мене пригощали сусіди, а я і зараз пам'ятаю смак того хліба, що був змащений олією і посипаний сіллю, — пригадує вона.

1939-Й: АРЕШТ ДРУЗІВ

У 1937 році, коли їй було двадцять два, Віра Шутенко вступила до Київського педінституту імені Максима Горького (нині Національний педагогічний університет імені Михайла Драгоманова).

Одного сонячного ранку вона, як завжди, прийшла в інститут, на лекцію відомого професора. Минуло десять хвилин, а його немає. Прочекали всю пару, але викладач так і не з'явився. Наступного дня повідомили, що його арештували.

Таке траплялося дедалі частіше. Зникали і студенти. Якось серед ночі у 1939 році в гуртожиток прийшли співробітники спецслужб. Заарештували півгрупи. Серед них був і товариш Віри — Олександр Журба. Багатьох забрали саме з відділення української філології.

— Їх судили за справою Спілки визволення України. Відправляли до таборів за вигаданими показаннями, які люди під час тортур давали самі на себе, — розповідає жінка.

Лише у 1981-му, на зустрічі випускників 1941 року, вона дізнається, що двоє її однокурсників вижили. Повернулися з таборів і розповіли про все, що довелося пережити.

ЕКЗАМЕНИ ЗА ГОДИНУ ДО БОМБАРДУВАННЯ

— Випускний іспит з педагогіки я склала 25 червня 1941 року, — згадує Віра Василівна. — За лічені години до бомбардування. Майже з аудиторії евакуювалася. Узагалі, напередодні у Києві було дуже тривожно. Боялися, чекали війни. В інституті організували курси медсестер, я їх закінчила.

Віра Шутенко за час війни евакуюувалася шість разів. Спочатку до Харкова, потім — на Донбас. Працювала вихователькою у дитячому будинку в Сталінграді. Коли місто почали бом-

бити, вона їде до Саратова, звідти — у Казахстан. Перебуває у постійному страху, очікуючи, що ще одне місто захопить ворожа армія. Із завмиранням серця читає довгі газетні списки загиблих на фронті, шукає знайомі прізвища. Боїться отримати лист про загибель близьких — у той час воювали її чоловік і брат.

У казахстанському містечку Адабасар Віра Василівна працює медсестрою у військовому госпіталі. Накладає пов'язки, обробляє рани, робить перев'язки. Щоб розрадити солдатів, допомагає писати листи додому і розповідає новини з фронту, які прочитала в газеті.

— Жили у тісній кімнаті, — згадує жінка. — В усіх евакуйованих були труднощі з облаштуванням. Міста не були готові до переселення такої кількості людей. Ті, кого відправляли в колгоспи, часто жили в саклях (тентах), багатодітних матерів узимку селили... у сараї.

До Києва вона повертається у травні 1944 року. Місто зустріло руїнами. Синові Віри, Леоніду, на той час не було й чотирьох років. Нині Леонід Дем'янович згадує: «Ми одними з перших повернулися. Жили навпроти нинішньої Адміністрації Президента, тоді це було ЦК КПУ. На даху ЦК стояли зенітки. Пам'ятаю, як вони стріляли. Мати розказує, що я добре вимов-

Хоча Віра Шутенко розповідає про події минулого століття, говорить про це так, ніби все трапилось учора

ляв букву «р». Мене запитували: «Що дамо Гітлеру?» — а я казав: «У морду і гроб». Патріотом був уже тоді» (сміється. — Авт.).

На фронті загинув молодший брат Віри — Борис Павлюк. Коли почалася війна, він був студентом п'ятого курсу географічного факультету Київського університету. Нині в Червоному корпусі КНУ його ім'я разом з іменами багатьох молодих хлопців написано золотими літерами.

ПЕДАГОГ ЗА ПОКЛИКАННЯМ

У Києві Віра Василівна одразу їде до педінституту і нарешті отримує диплом.

Після закінчення аспірантури вона працювала у вчительському інституті, у педагогічному, а з 1963 року — в Київському державному університеті імені Т.Г. Шевченка.

У 1972 році на факультеті журналістики організують нову кафедру — літератури та історії журналістики. І Віра Шутенко переходить сюди.

— Ми всі перейшли: я, Анатолій Погрібний, Іван Семенчук, Бурляй, Млинченко, Прожогін, Хмелюк, Бабишкін, Яременко. Я була єдиною жінкою на кафедрі. Були дуже дружними, не виникало жодних конфліктів. На роботу йшла, як на свято.

ВІДРАХУВАННЯ ЗА КВІТИ ДЛЯ ТАРАСА

Боротьба з «буржуазними націоналістами» тривала і в університеті. 22 травня, наприклад, до пам'ятника Тарасові Шевченку навіть близько підходити не можна було. Уже за добу до цієї дати у парку чергували наряди міліції і працівників КДБ. Чекали «націоналістів». Покласти квіти до Тараса 22 травня — означало поставити під загрозу свою подальшу долю і професійну кар'єру.

Віра Василівна згадує:

— В одного з моїх курсів була дуже драматична доля. На Шевченківські дні нас попередили, щоби студенти не ходили до пам'ятника. А у них лекція — одна пара у Жовтому корпусі на бульварі Шевченка, а наступна — у Червоному. Вони перейшли не бульваром Шевченка, а через сквер, аби швидше. У результаті кількох людей відрахували просто за те, що вони пройшли повз пам'ятник.

ПІДТРИМУЮ РЕВОЛЮЦІЮ ГІДНОСТІ

Нині розпорядок дня Віри Василівни такий: прокидається о дев'ятій годині, вдень допомагає вдома, виховує правнуків. Після цього відпочиває за книжкою, читає історичні романи. Увечері вмикає телевізор і дивиться новини — стежить за подіями у країні. Каже:

— Я підтримувала і перший Майдан, і другий. Знаєте, українці довго боро-

лися за незалежність і врешті-решт її отримали. А сусідня держава сама зробила себе нашим ворогом. Я впевнена, що ми переможемо!

Двадцять століття Віра Василівна прожила з гідністю. У чому ж секрет її викладацького і життєвого успіху?

— Банально, але перевірено на собі, — каже пані Віра. — Що більше віддаєш, то більше отримуєш.

ДВІ ПЕРЛИНИ ВСЕСВІТНЬОЇ СПАДЩИНИ

Побачити ікони, намальовані в оригінальній українській техніці, і відвідати показ колекції одягу, прикрашеного петриківським розписом, спробувати свої сили на майстер-класі й послухати лекцію про символізм цього декоративно-ужиткового мистецтва могли учасники акції «Петриківка у Києво-Печерській лаврі», що відбулася минулого тижня. Тут поєднали два скарби України, що є візитівкою нашої країни у скарбниці культурних надбавь людства: Лавра з'явилася у Списку об'єктів Світової спадщини ЮНЕСКО у 1990-му, а петриківський розпис доповнив Список нематеріальної культурної спадщини людства минулого року. Мета заходу — «закріпити» у пам'яті українців народні традиції, зокрема в декоративно-прикладному мистецтві, та популяризувати культурний спадок країни. У виставковому залі Лаври працювала виставка «Петриківський розпис — колір традицій».

Крім Алеї майстрів, де вони показували і продавали свої вироби, організували, зокрема, і Творчий простір — місце проведення майстер-класів не лише з петриківки, а і з гончарства, різьбярства, виготовлення ляльки-мотанки. У Дитячому просторі теж проводили майстер-класи, а крім цього — вікторини й конкурси на кращий малюнок або витвір із малюнком.

Акція була благодійною: у ній брали участь діти родин переселенців зі сходу України й учасників АТО, діти-сироти. Також ті, хто відвідав Лавру впродовж 19—23 серпня, робили благодійний внесок — 20 грн.

Валентина СОРОКА, «Освіта України»

За творами Всеволода Нестайка знімалися фільми, що завоювали міжнародні нагороди. Кінострічка «Тореадори з Васюківки» одержала на Міжнародному фестивалі в Мюнхені Гран-прі (1968), на Міжнародному фестивалі в Агеландії (Австралія) – головну премію (1969). Кінофільм «Одиниця з обманом» премійовано на Всесоюзному кінофестивалі у Києві (1984) та відзначено спеціальним призом на кінофестивалі у Габрово (Болгарія, 1985).

Нестайко – лауреат літературної премії імені Лесі Українки (за повість-казку «Незвичайні пригоди в лісовій школі»), премії імені Миколи Трублаїні (за повість-казку «Незнайка з Країни Сонячних Зайчиків»), премії імені Олександра Копиленка (за казку «Пригоди їжачка Колька Колючки та його вірного друга і однокласника зайчика Косі Вуханя»). На першому Всесоюзному конкурсі на кращу книжку для дітей за повість в оповіданнях «П'ятірка з хвостиком» він був удостоєний другої премії. 1979 року рішенням Міжнародної ради з дитячої та юнацької літератури трилогія «Тореадори з Васюківки» внесена до Особливого почесного списку Г.Х. Андерсена як один із найвидатніших творів сучасної дитячої літератури.

УКРАДЕНЕ ДИТИНСТВО

А між тим у письменника саме дитинство не було дуже щасливим. І як уже було сказано, те, що життя людське швидкоплинне, починаєш розуміти тоді, коли людини, якій дуже хотілося поставити найголовніше запитання, вже нема на світі... Так і постають перед очима герої його незабутніх книжок: «Тореадори» Ява та Павлуша, корова Контрибуція та «Робінзон Кукурузо», жителі Країни Сонячних Зайчиків, хвостаті та зубаті учні та вчителі Лісової Школи... Тоді він працював редактором у видавництві «Веселка» (цілих 30 років!). Але ж у ті часи «політика партії» не дуже прихильно ставилася до своїх, «домашніх» казкарів та фантазерів, тим більше – українських.

Жив би Всеволод Нестайко в якійсь іншій країні, де справді цінують людський інтелект і платять за читацьку популярність – бути б йому мільйонером (на кшталт авторки «Гаррі Поттера») ще на початку 60-х років минулого століття. Звичайно, порівняння – завжди умовність, але ж і казка-повість «В Країні Сонячних Зайчиків» перевидається більш як півсотні років.

Що керувало письменником, коли він заходився писати книжки для дітей, та ще й такі смішні? Тут є багато причин. І найголовніша з них: у самого Всеволода Зіновійовича в один жахливий момент не стало... дитинства. Тобто дитиною він, звичайно, був, навчався у школі і бешкетував трохи (багато не можна було, бо мама працювала вчителькою мови і літератури). А він був дуже тендітний, перехворів усіма мислимими і немислимими дитячими хворобами, та ще й ріс погано, та ще й рудий був настільки, що його дражнили «рудим африканським їжачком» та «пожежною командою»...

А потім усе скінчилося. Враз, в одні страшні ніч і ранок. Почалася війна. У Київ увійшли німці. Здавалося б – що їм до рудої хирлявої дитини? Але Сева запам'ятав на все своє життя, як зі своїм веселим другом Павлушею пішов до осіннього лісу – назбирати з ліщини горіхів, і раптом побачив, як друг падає із кривою діркою у скроні (він навіть пострілу не почув), а на нього дивиться автоматне дуло, з якого куриться димок... Напевно, його врятував Господь, і німець, побачивши, що помилково застрелив дитину, не став брати ще один гріх на душу... Все одно: дитинства біль-

Всеволод НЕСТАЙКО, ТЕРИТОРІЯ ЛЮБОВІ

Не стало чудового казкаря і доброго вигадника – автора веселих і чарівних книжок для дітей – Всеволода НЕСТАЙКА. Його «Тореадори з Васюківки» і «В Країні Сонячних Зайчиків» захоплювали не одне покоління. І перші читачі цих чудесних добрих творів уже виховують онуків, а дехто – правнуків. Та людське життя таке коротке, і щоб воно не пройшло даремно, треба встигнути зробити багато добра. Всеволод Зіновійович таки встиг. Може, й не настільки, наскільки сам хотів, але його талант і фантазія повністю реалізувалися для того, щоб у нашому світі було більше посмішок і дорослих, і дітей, щоб усі ми розуміли: дитинство – це щастя, і не можна його нічим затьмарювати. Він був справжнім класиком української дитячої літератури. Таким і залишиться – і для дітей, і для дорослих.

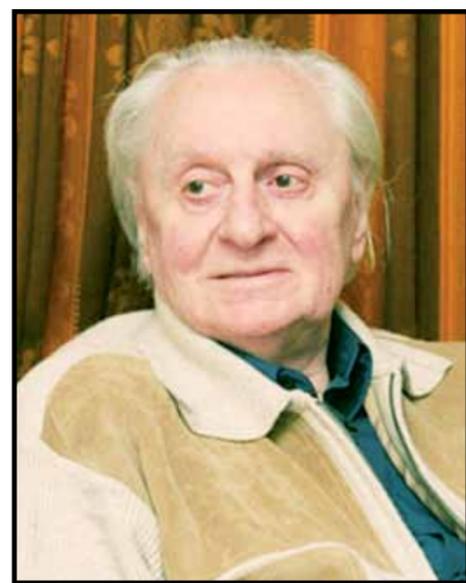
ше не було. Були потаємні уроки матері для дітей, які вижили, оминули Бабин Яр, бігали голодні по київських руїнах.

До речі, першу книжку Всеволод Нестайко написав, коли йому було... 8 років – про пригоди мисливця, який полював на бенгальського тигра в... Африці... Та Бог із нею, із географією. Вже тоді стало зрозуміло, що від письменства йому подітися нікуди. А куди дінешся, якщо народився маленькій Сева, коли мати читала... Ремарка, а старий акушер-єврей одразу ж і сказав: «Мадам! У вас, здається, з'явився письменник!» І його після народження відвезли на вулицю Пушкіна у Бердичеві...

Тож не все так просто із «першоджерелами» творчості найвідомішого, одного з кращих у світі письменника-казкаря Всеволода Нестайка. Тобто – чому «непросто»? Достатньо трохи простежити генеалогію родини Нестайків – і все стає зрозумілим. Дід письменника **Денис**

ля війни Всеволод закінчив славістичне відділення Київського університету, але й, знову-таки, в генетичному спадку – від діда, батька, який володів п'ятьма мовами, матері – філолога. Нині важко уявити, наскільки якісно перекладалися книжки Нестайка за кордоном – десятками мов. Та читали його казки і повісті в усьому світові. І, звичайно ж, ми не знаємо – а чи був зрозумілий іноземним читачам контекст творів письменника?

Як, наприклад, перекладали іноземці історію з будівництвом «метро» у Васюківці. Пам'ятаєте – рили Ява з Павлушею (так назвав героя книжки на честь загиблого від німецької кулі друга) таке собі «метро» під свинарником, і навіть назви станцій замислили: «Крива груша», «Клузня» – перше метро у Васюківці! Три копійки проїзд, родичам та друзям – безкоштовно (а з учительки математики – 5 копійок, бо вреднюча була і прискіплива). Ех,

Але ж – є така дорога! Він, Всеволод Нестайко, зумів її знайти. Він таки повернувся у дитинство. Подумки. У власних фантазіях. Змусив героїв своїх творів реалізувати власні дитячі мрії – а що іще потрібно письменнику, аби діти читали його твори із захватом і цікавістю?

Для цього треба створити власний світ. Ось сьогодні дуже популярні різні «Хроніки Нарнії» або ж «Середзем'я» **Джона Р. Толкіна**, не кажучи вже про потаємний світ чарівників **Джоан Роулінг**. А у Нестайка таких світів – он скільки: «Країна Сонячних Зайчиків», «Країна Місячних Зайчиків», прекрасна і повна веселих пригод Васюківка, незвичайна, весела і повчальна «Лісова школа». Писав він і про космічні пригоди (як же без них!), і багато чого іншого... До речі, Нестайко в одному з інтерв'ю дуже тепло відгукнувся про героя казкового бестселера Гаррі Поттера, хіба що пожалів хлопця: забагато пригод на долю малого напридумувала авторка! А найцікавіше те, що, розпочавши оповідати про своїх героїв півстоліття тому, Казкар (саме так – з великої літери!) не покинув їх, дописував пригоди далі і при цьому обов'язково враховував, так би мовити, «цивілізаційне тло». Бо 50 років тому мало кому навіть із найвідоміших фантастів міг наснитися комп'ютер чи мобільний телефон! А у Нестайка герої його останніх казок і чарівницьких повістей уже озброєні усілякою «сучасною» технікою. Наприклад, вони користуються «казк'ютерами», спілкуються за допомогою «чаріфонів», їздять на «мерсебісах»...

Всеволод Нестайко був продовжувачем традицій українських письменників – казкарів. Причому – тих, хто писав для дітей весело. Сам Нестайко вважав, що для дитини узагалі не можна писати щось сумне. «Дітям обов'язково потрібні позитивні емоції, – казав він в одному з інтерв'ю, – тільки оптимісти можуть збудувати вільну, незалежну державу. Їм обов'язково потрібен гумор, веселі твори». Ці слова були справжнім життєвим кредо автора книжок.

У нього не було дитинства. Зате він сам зумів його собі повернути, а заодно – ввести у веселий, безтурботний світ дитинства мільйони наших маленьких співгромадян. Та чого гріха таїти: якщо ви, дорослі, наберете у пошуківому віконці свого «казк'ютера» слова «Всеволод Нестайко» і почнете читати будь-яку його повість або казку, то у вас наприкінці буде боліти живіт від сміху, а на серці стане тепло від того, що ви хоч трохи зуміли самі побувати у дитинстві. Або у власному, або – в омріяному. А це – рідкісний, але справді великий письменницький дар...

Ольга КОВАЛЕНКО, «Освіта України»

НИНІ ВАЖКО УЯВИТИ, НАСКІЛЬКИ ЯКІСНО ПЕРЕКЛАДАЛИСЯ КНИЖКИ НЕСТАЙКА ЗА КОРДОНОМ – ДЕСЯТКАМИ МОВ. ТА ЧИТАЛИ ЙОГО КАЗКИ І ПОВІСТІ В УСЬОМУ СВІТОВІ

Нестайко – священник, декан Бучацький і парох церкви св. Миколая; батько Зіновій на початку Першої світової війни вступив до лав Січових стрільців, був одним з активістів та прибічників проголошення ЗУНР, а потім, коли почалося гоніння на інтелектуальний та духовний цвіт України, разом із тисячами співгромадян загинув у застінках НКВС...

СОНЯЧНІ КНИЖКИ

Хто читав казки і повісті Нестайка, вочевидь, звертав увагу на найвищу якість української мови, що нею писав автор. І, напевне, справа не лише у тому, що піс-

а могло ж і вийти, якби не всевидючий дід Варава та клята льоха Манюня – взяла та й провалилася у той підземний тунель... Свинюка...

Що робить із письменника – дитячого письменника? Сам Нестайко зізнався: не було у нього дитинства. Перервалося. А він сам не зогледівся, як виріс майже під два метри... «І, – розповідав він, – раптом збагнув, що даремно поспішав рости, що дитинство – найпрекрасніша, найщасливіша пора людського життя! І так мені захотілося повернути назад! Назад у дитинство. Та нема у часу дороги назад...»

Університет «Львівська політехніка» був і є осередком освіти, науки, національної гідності. Тут десятками років працюють відомі наукові школи і ведуться фундаментальні дослідження, ВНЗ є одним із найдемократичніших. Саме тут поневолені різними окупаційними режимами українці мали шанс здобувати вищу освіту. Із цих стін вийшли видатні політичні діячі, провідники й учасники національно-визвольних змагань — Степан Бандера, Роман Шухевич, Олекса Гасин, Катерина Зарицька, Петро Франко.

З перших років свого існування Львівська політехніка зарекомендувала себе як потужний осередок науки й освіти в Європі, генератор технічних ідей та винаходів. У всі часи вона випускала елітних висококваліфікованих інженерів. Цей престиж здобувався працею багатьох поколінь викладачів, професорів, науковців.

ЦІСАРСЬКІ РЕФОРМИ

Львівська політехніка — одна з найдавніших академічних технічних шкіл Європи і перша — на українській землі. Їй восени нинішнього року виповнюється 170 — цілком солідний вік для поважного університету.

Його історія багата на видатні події та славні імена. У XIX столітті в розвинутих європейських країнах відбувалася промислово-технічна революція, яка не оминула і Львова — центру Галицького краю — Королівства Галичини й Лодомерії, що перебувало на той час у складі Австрійської монархії. Водночас з іншими реформами в місті здійснювалася й освітянська, що супроводжувалася створенням нових навчальних закладів різного спрямування.

У листопаді 1817 року згідно з цісарським декретом у Львові була відкрита трирічна реальна школа. Згодом, у 1835-му в її складі почав працювати торговельний відділ. Таким чином цей навчальний заклад отримує назву реальної торговельної академії, яку реорганізували в Цісарсько-королівську Технічну академію.

Вона відчинила двері 4 листопада 1844 року. Першим директором був австрієць із Галичини **Флоріан Шіндлер**. Саме у цей час у країнах Європи відбувалася технічна революція.

4 листопада 1844 року вважають датою заснування Львівської політехніки. Зазначена подія засвідчила те, що Галичина є невід'ємною частиною Європи і в політичному, і в економічному аспектах. Завдяки освіті й науці у місті почала розвиватися промисловість, українська молодь отримала можливість здобувати вищу освіту і посісти відповідне місце в суспільстві.

Директором академії, як уже згадувалося, призначили доктора філософії, професора Флоріана Шіндлера. Його заступником став галичанин,

І СТЕПАН БАНДЕРА, І МАРІЯ КЮРІ...

професор математики **Александр Райзінгер**.

У перші роки діяльності академії в її складі функціонували дворічний, а згодом — трирічний технічний відділ, однорічний торговий відділ, а також реальна школа з дворічним терміном навчання. Працювали кафедри фізики і природознавства, вищої математики й механіки, технічної хімії. На той час у цьому навчальному закладі викладали професори математики, фізики, практичної геометрії, вексельного і торговельного права, загальної географії, бухгалтерії, німецької мови, арифметики й елементарної математики, вчителі польської, французької, англійської та італійської мов, рисунка й каліграфії. Читали також курси християнської релігії. Навчання здійснювалося німецькою мовою.

У 1848 році до Львова долинув відгомін європейських революційних подій періоду «Весни народів». У відповідь на виступи мешканців міста та студентів 2 листопада артилерія австрійського гарнізону обстріляла центральну частину Львова. Спалахнули театр, університет і розташована поруч Технічна академія. Пожежа знищила архіви університету, бібліотеку й устаткування.

Директор Шіндлер залишив академію й виїхав на запрошення до Брно, де став створювати подібний навчальний заклад. Виконувати обов'язки директора почав Райзінгер. Заняття відбувалися в орендованих приміщеннях третього поверху міської ратуші. Зусиллями Райзінгера спорудили Технічну академію, яку відбудували і на початку 1851 року повністю відновили заняття. Коли назріла необхідність будівництва нового приміщення академії, яке відповідало б вимогам політехнічної освіти, підготовку проекту нового приміщення і керівництво будівництвом доручили архітектору **Юліану Захарівичу**, який згодом (у 1877 році) став ректором. А тоді **Александера Райзінгера** призначили постійним директором. Він двадцять років присвятив розвитку технічної освіти в Галичині.

8 жовтня 1877 року Академія стає Technische Hochschule, що в перекладі означає Політехні-

чна вища школа, яка отримала права вищого технічного навчального закладу Австро-Угорської імперії і стала складовою європейської технічної науки. Тут почали навчатися студенти з Росії, Німеччини, Румунії, Франції, Туреччини та інших країн.

ІНЖЕНЕРИ ВИЩОГО ҐАТУНКУ

Із відкриттям нових корпусів збіглася ще одна важлива подія. 7 жовтня 1877 року в Політехніці відбулася перша на теренах Австро-Угорської монархії публічна лекція із демонстрацією нового винаходу — телефону.

Між іншим, коли у вересні 1880 року Політехнічну школу відвідав цісар **Франц Йосиф**, він замовив у художника **Яна Матейка** одинадцять картин, котрі відображали б технічний прогрес людства. І донині ці картини прикрашають актову залу головного корпусу університету. Втім, лише у 1894 році було прийнято статут Політехнічної школи, а в 1901-му вона одержала право на присудження наукових ступенів докторів технічних наук і почесних докторів. У 1912 році, наприклад, звання почесного доктора удостоїлися **Марія Склодовська-Кюрі**, **Ян Франк**, **Юліан Медведський**, **Август Вітковський**. За шість років ступінь доктора наук здобули 64 інженери цього навчального закладу.

У червні 1920 року приймається новий статут Політехнічної школи, і саме тоді вона перейменовується на Львівську політехніку. Вже за 10 років заклад мав сім інститутів: архітектурний, хімічний, механічний, сухопутної та водної інженерії, рільничо-лісовий, загальний. У жовтні 1939 року він знову перейменовується: на Львівський політехнічний інститут.

Друга світова війна принесла горе і трагедії і до цього вищого навчального закладу. У ніч із 3 на 4 липня 1941 року на Вулицьких горбах гітлерівці розстріляли десятки учених інституту. Частина професорів була змушена виїхати до Польщі. Діяльність Львівської політехніки відновила у 1944 році. Тут навчалися тоді лише 440 студентів. Наново почав відроджуватися науковий потенціал. На базі рільничо-лісового інституту утворилися два самостійні — сільськогосподарський та лісотехнічний. У Дрого-

бичі, Тернополі, Івано-Франківську, Луцьку відкрили філії, які згодом відокремились і стали самостійними вищими технічними навчальними закладами.

Але важко складалася доля науковців Політехніки після війни. У 1945 році органами НКВС було репресовано і депортовано на схід СРСР 31 викладача ЛПІ й університету. Доля деяких і досі невідома. За рік потому відбулася репатріація до Польщі вчених польської національності. До Львова почали направляти науковців з інших регіонів України і Радянського Союзу, більш лояльних до тодішньої влади — на посади деканів факультетів і керівників кафедр.

І ЦИВІЛЬНІ, І ВІЙСЬКОВІ

11 вересня 2000 року Указом Президента України університету «Львівська політехніка» надано статус національного і назву — Національний університет «Львівська політехніка».

Сьогодні тут навчається близько 30 тисяч студентів, працюють більше 100 докторів наук, професорів та близько 1000 кандидатів наук, доцентів. У його складі — 16 інститутів, 82 кафедри, видавництво, бібліотека. Військовий інститут Національного університету «Львівська політехніка», якому в 2012 році виповнилося 110 років, готує кадрових офіцерів і офіцерів запасу. Інтеграція цивільної і військової освіти дає можливість навчати військових фахівців унікальних спеціальностей.

Традиційно в університеті проводяться фундаментальні дослідження з фізики, електроніки, механіки, хімії та хімічної технології, математичних наук, приладобудування, геодезії, будівництва. Засновниками нових шкіл у різних галузях наукової

технічної думки були професори університету. Школи, створені цими вченими, відомі і в Україні, і за її межами. З 1920 до 1924 року у Львівській політехніці працював один із творців функціонального аналізу, фундатор львівської математичної школи, вчений, визнаний у всьому світі — **Степан Банах**.

А ще є наукова школа з приладобудування. Її представники створили більше 500 зразків складних унікальних електронних вимірювальних приладів і систем високої точності і надійності, які за своїми характеристиками випереджають світові аналоги. Сьогодні на базі цієї школи сформувалися нові наукові напрями з інформатики й комп'ютерної техніки. Львівська політехніка унікальна ще і своїм, єдиним в Україні, геодезичним інститутом, він має одну із найстаріших кафедр, що почала діяти одночасно з відкриттям цього вишу. Тут відомий учений, професор **Микола Мигаль** створив оригінальну теорію фігури Землі, а професор **Герман Мещеряков** зробив фундаментальні дослідження з математичної картографії, фігур небесних тіл Сонячної системи.

Діють тут потужні наукові школи з хімії та хімічної технології, а також будівельна наукова школа. Угоди про науково-технічне співробітництво укладено з вищими навчальними закладами США, Канади, Німеччини, Великобританії, Франції, Австрії, Польщі, Словаччини, Болгарії та інших країн.

За результатами рейтингу Канадської асоціації інженерів Львівська політехніка — у двадцятці найавторитетніших ВНЗ світу.

Ольга КОВАЛЕНКО, «Освіта України»

Всесвітня Література

в школах України

ПЕРЕДПЛАТНИЙ ІНДЕКС 68829

Передплатний індекс: 68829

Другий тур Всеукраїнського конкурсу «Вчитель року-2014»

Матеріали до 200-річчя від дня народження Тараса Шевченка

Матеріали до вивчення творчості Л. Керролла, М. Цветасової, О. Генрі, В. Шекспіра, М. Метерлінка

ДОКЛАДНІШЕ - НА PEDPRESA.COM.UA

ПЕДАГОГІЧНА ПРЕСА

Щомісячний науково-методичний журнал

Видається з 1976 року. Виходив під назвами: «Русский язык и литература в средних учебных заведениях Украины», «Відродження», «Всесвітня література в середніх навчальних закладах України», «Всесвітня література в сучасній школі».

3 липня 2013 року — «Всесвітня література в школах України».

Свідоцтво про державну реєстрацію Кв № 20008 — 9808Р від 25.06.2013 р.

Ціна 30,60 грн на місяць

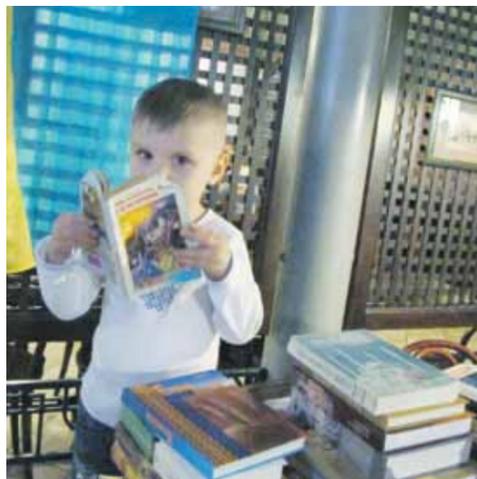
ФОТОФАКТ

СОЛДАТ І УСМІШКА ДИТИНИ

Як не бути впевненим у перемозі, коли неможливо не повірити в добро?... Світ переглядає фотографії, зроблені кореспондентами відомих агентств AFP та EPA. 18 серпня вони сфотографували українського солдата, який пригощав цукерками маленьких мешканців звільненого силами АТО міста Попасної на Луганщині і — намагався викликати усмішки на їхніх обличчях.

УКРАЇНСЬКА КНИЖКА ДЛЯ ВИЗВОЛЕНОГО СХОДУ

Півтори тисячі видань упродовж трьох годин — ось підсумок акції, під час якої в Києві збирали книжки для визволених міст сходу України. Організатор акції **Анастасія Розлуцька**, побувавши в регіоні, розповіла: «Ми виявили неприємний факт — відсутність не лише літератури українською, а і книжок узагалі. У Слов'янську після того, як терористи захопили місто, закрилася остання книгарня...». Активісти проекту «Безкоштовні курси української мови», які ініціювали акцію, пропонували її учасникам також підписати листівки для військових, та й просто мешканців східних областей, із привітаннями до Дня Незалежності України.

ПЕРЕДПЛАТА НА II ПІВРІЧЧЯ 2014

ІНДЕКС	НАЗВА ВИДАННЯ	Періодичність виходу на рік	1 міс.	3 міс.
ВАРТІСТЬ ПЕРЕДПЛАТИ, грн				
40123	ГАЗЕТА «ОСВІТА УКРАЇНИ»	4 рази на міс.	51,85	155,55
30670	ПЕДАГОГІЧНА ГАЗЕТА	12	5,84	17,52
68832	ІНФОРМАЦІЙНИЙ ЗБІРНИК ТА КОМЕНТАРІ МІНІСТЕРСТВА ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ	36	47,02	141,06
68836	СПЕЦВИПУСК ГАЗЕТИ «ОСВІТА УКРАЇНИ»	12	151,72	455,16
68828	БІОЛОГІЯ І ХІМІЯ В РІДНІЙ ШКОЛІ	6	2 міс. 45,60	4 міс. 91,20
23823	ВИЩА ОСВІТА УКРАЇНИ	4	—	71,60
68829	ВСЕСВІТНЯ ЛІТЕРАТУРА В ШКОЛАХ УКРАЇНИ	12	30,35	91,05
68830	ГЕОГРАФІЯ ТА ЕКОНОМІКА В РІДНІЙ ШКОЛІ	12	30,60	91,80
68831	ІНОЗЕМНІ МОВИ В ШКОЛАХ УКРАЇНИ	6	2 міс. 45,85	4 міс. 91,70
68833	ІСТОРІЯ В РІДНІЙ ШКОЛІ	12	30,60	91,80
68834	МАТЕМАТИКА В РІДНІЙ ШКОЛІ	12	30,60	91,80
68835	ОСОБЛИВА ДИТИНА: НАВЧАННЯ І ВИХОВАННЯ	4	—	61,60
74105	ПЕДАГОГІКА І ПСИХОЛОГІЯ. ВІСНИК АКАДЕМІЇ ПЕДАГОГІЧНИХ НАУК УКРАЇНИ	4	—	71,60
48764	ПРОФЕСІЙНО-ТЕХНІЧНА ОСВІТА	4	—	61,60
40428	РУССКАЯ СЛОВЕСНОСТЬ В ШКОЛАХ УКРАЇНИ	6	2 міс. 30,60	4 міс. 61,20
68837	ТРУДОВА ПІДГОТОВКА В РІДНІЙ ШКОЛІ	6	2 міс. 30,60	4 міс. 61,20
68838	УКРАЇНСЬКА МОВА І ЛІТЕРАТУРА В ШКОЛАХ УКРАЇНИ	12	30,85	92,55
68839	ФІЗИКА ТА АСТРОНОМІЯ В РІДНІЙ ШКОЛІ	6	2 міс. 30,60	4 міс. 61,20
68840	ФІЗИЧНЕ ВИХОВАННЯ В РІДНІЙ ШКОЛІ	6	2 міс. 45,60	4 міс. 91,20

ДОКЛАДНІШЕ — НА САЙТІ PEDPRESA.COM.UA

Газета

виходить щопонеділка

Передплатний
індекс: 40123Наклад у серпні:
18 680 примірниківРеєстраційне свідоцтво:
КВ № 2770 від 27.08.1997 р.

Директор видавництва

«Педагогічна преса» —
Олексій ОСЬКІНГоловний редактор —
Максим КОРОДЕНКОВідповідальний секретар —
Світлана КУШПІЙЗавідуючі відділами —
Дмитро ШУЛКІН,
Ольга КОВАЛЕНКО

Оглядач —

Дарина МАТАТЖурналісти —
Світлана ГАЛАТА,
Валентина СОРОКАЛітературні редактори —
Оксана ЖОВАНІК,
Олена ССПІВАВерстальники —
Віталій СІГНАТУЛІН,
Віктор ДЯЧЕНКОРедакція не завжди поділяє
позицію авторів публікацій.

Рукописи не повертаємо.

Листування з читачами —
тільки на сторінках газети.При використанні наших публікацій
посилання на газету «Освіта України»
обов'язкове.Відповідальність за достовірність
опублікованої інформації несуть
автори та рекламодавці.

Засновники:

Міністерство освіти і науки України,
Національна академія педагогічних наук України,Профспілка працівників освіти і науки,
ДІВП Видавництво «Педагогічна преса».

Видавець:

Адреса редакції:
03680, м. Київ, вул. Довженка, 3.
Тел.: (044) 456-3739, 456-3702 (приймальня),
факс: (044) 456-3743.
e-mail: osvita@pedpresa.com.ua
www.pedpresa.com.ua

Рекламний відділ: тел.: (044) 456-3702.

Газету надруковано в друкарні ТОВ «Фірма «Антологія»
м. Київ, вул. Маршала Гречка, 13, тел./факс: (044) 443-08-08.
Друк офсетний. Зам. № 427-07-14 від 21 серпня 2014 року.

ISSN 2219-5793

